

Strasbūrā, 2008. gada 10. oktobrī

Vispārējas pieejamības informācija
Greco Eval III Rep (2008) 1E
1.dala

Trešā novērtēšanas kārtā

Ziņojums par kriminālatbildību par koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem (ETS 173 un 191, GPC 2) (Pirmā daļa)

Pieņemts GRECO 39.plenārsēdē
Strasbūrā, 2008. gada 6.-10. oktobrī

I. IEVADS

1. Latvija pievienojās Eiropas Padomes Pretkorupcijas starpvalstu grupai (turpmāk – GRECO) 2000. gadā. 2002. gada 13.-17. maijā GRECO 9.plenārsēdē tika pieņemts Latvijas pirmās kārtas novērtējuma ziņojums (Greco Eval I Rep (2002) 2E) un 2004. gada 28. jūnijā - 2. jūlijā 19.plenārsēdē - otrās kārtas novērtējuma ziņojums (Greco Eval II Rep (2004) 4E). Minētie ziņojumi, kā arī atbilstības ziņojumi ir pieejami GRECO mājas lapā (<http://www.coe.int/greco>).
2. GRECO trešajā novērtēšanas kārtā, kura uzsākta 2007. gada 1. janvārī, tika izskatīti šādi jautājumi:
  - **1.daļa – Kriminālbildība par koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem:** Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas 1.a, 1.b, 2. -1 2., 15. - 17. pantu un 19.panta pirmā daļa, tās Papildprotokola (ETS 191) 1. - 6. pantu un Rezolūcijas (97) 24 „Par divdesmit vadošajiem principiem” otrais princips (kriminālbildība par koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem).
  - **2.daļa – Partiju finansēšanas atklātums:** Rekomendāciju Rec(2003)4 „Par kopīgiem pretkorupcijas noteikumiem politisko partiju un vēlēšanu kampaņu finansēšanā” 8., 11., 12., 13.b, 14. un 16. pants un Rezolūcijas (97) 24 „Par divdesmit vadošajiem principiem” piecpadsmitais princips (politisko partiju un vēlēšanu kampaņu finansēšana).
3. GRECO novērtētāju grupa (turpmāk tekstā – „GNG”) apmeklēja Latviju no 2008. gada 21. līdz 25. janvārim. Par pirmās ziņojuma daļas tēmām (21. - 22. janvāris) Latviju vērtēja eksperti Alastairs BROWNS, Augstās tiesas centrālās kancelejas advokāta vietnieks (Lielbritānija) un Jaans GINTERS, Tērbatas Universitātes juridiskās fakultātes dekāna vietnieks (Igaunija). GNG sastāvā bija arī GRECO sekretariāta pārstāve Tania VAN DIJKA. Pirms vizītes GNG ekspertiem tika sniegtas atbildes uz novērtēšanas anketu (dokuments Greco Eval III (2007) 10E, Temats (I) un attiecīgo normatīvo aktu kopijas.
4. GNG tikās ar amatpersonām no šādām institūcijām: Tieslietu ministrija, Augstākā tiesa, Ģenerālprokuratūra, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (turpmāk – KNAB), Drošības policija un Valsts policija. GNG tikās arī ar pētniekiem, akadēmiķiem un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem.
5. Pirmā GRECO trešās novērtēšanas kārtas ziņojuma daļa – Kriminālbildība par koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem – sagatavota, balstoties uz informāciju, kas sniegta anketā un saņemta vizītes laikā. Ziņojuma mērķis ir novērtēt Latvijas valsts institūciju īstenotos pasākumus, kas ir vērsti uz to, lai nodrošinātu to prasību izpildi, kas minētas šī ziņojuma otrajā punktā. Ziņojums sastāv no situācijas apraksta, kam seko kritiska analīze. Secinājumu daļā iekļautas GRECO pieņemtās rekomendācijas Latvijai, ar mērķi veicināt atbilstību attiecīgajiem noteikumiem.
6. Ziņojuma otrā daļa – par partiju finansēšanas atklātumu – publicēta atsevišķā dokumentā.

II. Kriminālatbildība

Situācijas apraksts

2001. gada 9. februārī Latvija ir ratificējusi Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju (ETS 173). Latvijā Konvencija stājās spēkā 2002. gada 1. jūlijā. Latvija Konvenciju ratificēja ar vienu atrunu attiecībā uz savstarpējo tiesisko palīdzību.¹
2006. gada 27. jūlijā Latvija ir ratificējusi Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas papildprotokolu (ETS 191). Latvijā tas stājās spēkā 2006. gada 1. novembrī. Papildprotokolu Latvija ratificēja bez atrunām.

Valsts amatpersonu kukuļošana (ETS 173 1.-3. un 19. panti)

Noziedzīga nodarījuma definīcija

- Atbildība par kukuļdošanu valsts amatpersonai paredzēta Krimināllikuma (tālāk – KL) 323. pantā.

323.pants. Kukuļdošana

(1) Par kukuļdošanu, tas ir, par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu nodošanu vai piedāvāšanu, ja piedāvājums pieņemts, personiski vai ar starpnieku valsts amatpersonai, lai tā, izmantojot savu dienesta stāvokli, izdarītu vai neizdarītu kādu darbību kukuļdevēja vai kukuļa piedāvātāja, vai citas personas interesēs, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai ja tās izdarījusi valsts amatpersona, vai arī ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz divpadsmit gadiem, confiscējot mantu vai bez mantas confiscācijas.

- Atbildība par valsts amatpersonu kukuļņemšanu paredzēta KL 320. pantā, kas paredz kriminālatbildību valsts amatpersonai par kukuļa vai tā piedāvājuma pieņemšanu.

320.pants. Kukuļņemšana

(1) Par kukuļa pieņemšanu, tas ir, par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu, to piedāvājuma apzināti prettiesisku pieņemšanu, ko izdarījusi valsts amatpersona pati vai ar starpnieku, par kādas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu kukuļdevēja vai kukuļa piedāvātāja, vai citas personas interesēs, izmantojot savu dienesta stāvokli, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem, confiscējot mantu vai bez mantas confiscācijas.

¹ Atruna nosaka, ka "saskaņā ar Konvencijas 37. panta trešo daļu Latvijas Republika paziņo, ka tā var atteikties no savstarpējas juridiskās palīdzības saskaņā ar Konvencijas 26. panta pirmo daļu, ja lūgums attiecas uz noziedzīgu nodarījumu, kuru Latvijas Republika uzskata par politisku noziedzīgu nodarījumu." Šī atruna tika atjaunota 2007. gada 2. oktobrī.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai lielā apmērā vai ja kukulis pieprasīts, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu.

(3) Par šā panta pirmajā un otrajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās saistītas ar kukuļa izspiešanu vai ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai valsts amatpersona, kas ieņem atbildīgu stāvokli, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no astoņiem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu.

11. Līdztekus tam Latvijas atbildīgās institūcijas norāda, ka šajā kontekstā būtiski ir arī KL 321. un 322.pants par kukuļa piesavināšanos un starpniecību kukuļošanā un KL 326.² pants par prettiesiska labuma pieprasīšanu un pieņemšanu.

321.pants. Kukuļa piesavināšanās

(1) Par kukuļa piesavināšanos, ko persona saņēmusi nodošanai valsts amatpersonai vai ko tā pieņēmusi, uzdodoties par valsts amatpersonu, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem vai ar mantas konfiskāciju, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām.

(2) Par kukuļa piesavināšanos, ko valsts amatpersona saņēmusi nodošanai citai valsts amatpersonai vai ko tā pieņēmusi, uzdodoties par citu valsts amatpersonu, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem vai ar mantas konfiskāciju.

322.pants. Starpniecība kukuļošanā

(1) Par starpniecību kukuļošanā, tas ir, darbībām, kas izpaužas kukuļa nodošanā no kukuļdevēja kukuļņēmējam vai šo personu savešanā, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai ja tās izdarījusi valsts amatpersona, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.

326.² pants. Prettiesiska labumu pieprasīšana un pieņemšana

(1) Par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu apzināti prettiesisku pieprasīšanu un pieņemšanu, ko pats vai ar starpnieku izdarījis valsts vai pašvaldības iestādes darbinieks, kurš nav valsts amatpersona, vai valsts institūcijas pilnvarota tāda pati persona par kādas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu labuma devēja interesēs, ļaunprātīgi izmantojot

savas pilnvaras, neatkarīgi no tā, vai pieņemtās materiālās vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi domāti šai personai vai jebkurai citai personai, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz astoņdesmit minimālajām mēnešalgām.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai lielā apmērā, vai tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar mantas konfiskāciju, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz diviem gadiem vai bez tā.

Noziedzīga nodarījuma elementi un jēdzieni

“Valsts amatpersonas”

12. „Valsts amatpersonas” jēdziens definēts KL 316. pantā, un tas tiek piemērots attiecībā uz noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar kukuļošanu valsts sektorā.

316.pants. Valsts amatpersonas jēdziens

(1) Par valsts amatpersonām uzskatāmi valsts varas pārstāvji, kā arī ikviena persona, kura pastāvīgi vai uz laiku izpilda valsts vai pašvaldības dienesta pienākumus un kurai ir tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām, vai kurai ir tiesības veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas vai rīkoties ar valsts vai pašvaldības mantu vai finanšu līdzekļiem.

(2) Valsts prezidents, Saeimas deputāti, Ministru prezidents, Ministru kabineta locekļi, kā arī Saeimas un Ministru kabineta ievēlētās, ieceltās vai apstiprinātās valsts institūciju amatpersonas, pašvaldību vadītāji, viņu vietnieki un izpilddirektori uzskatāmi par valsts amatpersonām, kas ieņem atbildīgu stāvokli.

(3) Par valsts amatpersonām uzskatāmas arī ārvalstu publiskās amatpersonas, ārvalstu publisko asambleju (institūcija ar likumdošanas vai izpildvaras funkcijām) locekļi, starptautisko organizāciju amatpersonas, starptautisko parlamentāro asambleju locekļi, kā arī starptautisko tiesu tiesneši un amatpersonas.

13. Latvijas atbildīgās institūcijas norāda, ka šis jēdziens atbilst Konvencijas prasībām un ietver tās personu grupas, kas uzskaitītas Konvencijas 1.(a) un (b) pantos (amatpersonas/valsts amatpersonas, mēri, ministri, prokurori, tiesneši un personas, kas ieņem amatus tiesu sistēmas iestādēs). Saistībā ar minēto GNG tika informēta, ka KL 316. panta pirmajā daļā ietvertais jēdziens „valsts varas pārstāvji”, attiecas uz personām, kuras īsteno valsts varu likumdošanas, izpildvaras vai tiesu jomā. Attiecībā uz prokuroriem un tiesnešiem likums „Par tiesu varu” konkrēti nosaka, ka tiesas (tiesneši) īsteno tiesu varu, un ka prokurori ir tiesu sistēmai piederīgas amatpersonas. Gan prokurori, gan tiesneši tādējādi uzskatāmi par „valsts varas pārstāvjiem”, kā minēts 316.panta pirmajā daļā, kā arī par personām, kurām ir „tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām” un „tiesības veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas”. Turklāt Latvijas iestādes norāda, ka tiesneši ir arī „valsts institūciju amatpersonas (...), ko ieceļ Saeima”. Tādējādi tie uzskatāmi par „valsts amatpersonām, kas ieņem atbildīgu stāvokli”, kas minētas 316. panta otrajā daļā, piemēram, Ģenerālprokurors (bet ne prokurori).
14. Vizītes laikā GNG tika informēta, ka, lemjot, vai persona ir valsts amatpersona Krimināllikuma izpratnē, tiesas analizē amatpersonas tiesības un pienākumus, lai noteiktu, vai viņas funkcijas ir atbilstošas kādai no minētajām KL 316. panta funkcijām. Veicot to, tiesas skatās arī personas amata aprakstu un/vai darba līgumu.
15. Ja persona nav valsts amatpersona Krimināllikuma izpratnē, tādēļ, ka tai, piemēram, nav tiesību pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām, vai tā neveic kādu no citām minētajām KL 316. panta pirmajā daļā funkcijām, KL 326.² pants par prettiesisku labumu pieprasīšanu un pieņemšanu tomēr ietver pasīvo noziedzīga nodarījuma pusi. 326.² pants nepārprotami piemērojams valsts vai pašvaldību iestāžu darbiniekiem, kuri nav valsts amatpersonas, vai valsts iestādes pilnvarota tāda pati persona.

“Piesolījums, piedāvājums vai došana” (kukuļdošana)

16. KL 323. pantā par valsts amatpersonu kukuļdošanu tiek lietots jēdziens „kukuļdošana”, kas šajā pantā tiek skaidrots gan kā kukuļa „došana”, gan kā tā „piedāvāšana”, nosakot arī, ka piedāvājumam jābūt pieņemtam.
17. Vizītes laikā atsevišķās sarunās tika apstiprināts, ka, ja tiek apsolīts, ka nepienācīgu labumu nodos tikai tad, kad valsts amatpersona izdarīs kukuļdevēja labā attiecīgo darbību, vai ja nepienācīga labuma piedāvājums izdarīts, bet valsts amatpersona nav pieņēmusi šo piedāvājumu, kukuļdevēju var saukt pie atbildības tikai par mēģinājumu, nevis par pabeigtu KL 323. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu. Nepienācīga labuma piesolījums un nepieņemts labuma piedāvājums, tādējādi, ir kukuļdošanas mēģinājums. Mēģinājums, savukārt, ir definēts KL 15. pantā. Saskaņā ar šī panta piekto daļu, atbildība par kukuļdošanas nozieguma mēģinājumu (piemēram, „piesolīšanu”) ir tāda pati kā par pabeigtu noziedzīgu nodarījumu.

15.pants. Pabeigts un nepabeigts noziedzīgs nodarījums

(1) Par pabeigtu atzīstams noziedzīgs nodarījums, ja tam ir visas šajā likumā paredzētās noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes.

(2) Sagatavošanās noziegumam un nozieguma mēģinājums ir nepabeigts noziedzīgs nodarījums.

(3) Par sagatavošanos noziegumam atzīstama līdzekļu vai rīku sameklēšana vai pielāgošana vai citāda tīša labvēlīgu apstākļu radīšana tīša nozieguma izdarīšanai, ja turklāt tas nav turpināts no vainīgā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ. Kriminālatbildība iestājas tikai par sagatavošanos smagiem vai sevišķi smagiem noziegumiem.

(4) Par nozieguma mēģinājumu atzīstama apzināta darbība (bezdarbība), kas tieši vērsta uz tīšu tā izdarīšanu, ja noziegums nav izdarīts līdz galam no vainīgā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ.

(5) Atbildība par sagatavošanos noziegumam vai nozieguma mēģinājumu iestājas saskaņā ar to pašu šā likuma pantu, kas paredz atbildību par konkrēto nodarījumu.

(6) Par mēģinājumu izdarīt kriminālpārkāpumu persona nav saucama pie kriminālatbildības.

18. Kā sīkāk aprakstīts 21. punktā, jāatzīmē, ka, lai gan Latvijas Krimināllikumā ir paredzēta atbildība valsts un pašvaldību iestāžu darbiniekiem, kas nav valsts amatpersonas, par prettiesiska labuma pieprasīšanu un pieņemšanu (KL 362.² pants), atbildība par šā noziedzīgā nodarījuma pretējo darbību, proti, par labuma piesolīšanu, piedāvāšanu vai došanu valsts un pašvaldību iestāžu darbiniekiem, kas nav valsts amatpersonas, Krimināllikumā nav paredzēta.

“Pieprasīšana vai pieņemšana un piedāvājuma vai piesolījuma pieņemšana” (kukuļņemšana)

19. KL 320. panta pirmajā daļā definēts jēdziens „kukuļņemšana”, kas šajā pantā tiek skaidrots kā “materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu, to piedāvājuma apzināti prettiesiska pieņemšana”. Kā norādīts augstāk, saskaņā ar šo pantu kukuļošana ir pabeigts noziedzīgs

nodarījums tikai ar to brīdi, kad valsts amatpersona ir saņēmusi vismaz daļu kukuļa vai nepārprotami ir pieņēmusi tā piedāvājumu.

20. Turklāt jāatzīmē, ka KL 320. panta otrajā daļā ietverts nosacījums "ja kukulis pieprasīts". Dažas personas, ar kurām tikās GNG, uzskatīja, ka šī frāze ietver „pieprasīšanu”. Vairākums minēto personu tomēr uzskatīja to par tā paša panta pirmajā daļā aprakstītā noziedzīgā nodarījuma „kukuļņemšana” vainu pastiprinošiem apstākļiem: ja iniciatīva ņemt kukuli nāca no kukuļņēmēja (t.i., viņš/viņa kukuli pieprasīja), var tikt noteikts stingrāks sods. Kā minēts iepriekš (sk. 17.punktu), pat, ja valsts amatpersona ir pieprasījusi kukuli, saskaņā ar KL 320. panta otro daļu tas būs pabeigts noziedzīgs nodarījums tikai tad, kad tā ir saņēmusi daļu kukuļa. Kukuļa pieprasīšana tādējādi uzskatāma par nepabeigtu noziedzīgu nodarījumu: atbildība par KL 320. panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma „kukuļņemšana” mēģinājumu vai KL 320. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma „kukuļa pieprasīšanas un pieņemšanas” mēģinājumu ir paredzēta KL 15.pantā tāpat kā attiecībā uz nepiemērotu labuma piesolījumu un nepieņemtu piedāvājumu, par ko minēts augstāk, un par šo darbību izdarīšanu var piemēt tādas pašas sodus kā saskaņā ar KL 320. pantu par pabeigtu noziedzīgu nodarījumu.
21. Visbeidzot, kā norādīts 15.punktā, KL 326.² pants paredz kriminālatbildību par labuma pieprasīšanu un pieņemšanu. Šī atbildība paredzēta valsts vai pašvaldību iestāžu darbiniekiem, kuri nav valsts amatpersonas KL 316. panta izpratnē (piemēram, tāpēc, ka to amats nedod tiem tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām). Terminoloģija, kas izmantota, lai definētu šo noziedzīgo nodarījumu, ir tuvāka tai, kura izmantota attiecībā uz privātā sektora kukuļdošanu, vai precīzāk - „neaļautu labuma pieņemšanu” KL 198. panta izpratnē, nekā terminoloģijai, kas lietota, definējot valsts sektora kukuļdošanu KL 320. pantā. Kaut gan 326.² pantā ir minēts vārds „pieprasīšana”, GNG secināja, ka tas ir saprotams tādējādi, ka atbildība iestājas, ja ir abas darbības - „pieprasīšana” un „ņemšana”: līdzīgi kā iepriekš, tikai ar pieprasīšanu nebūtu pietiekami, lai veidotos noziedzīga nodarījuma sastāvs. Lai noziedzīgu nodarījumu varētu uzskatīt par pabeigtu, jābūt saņemtai vismaz daļai labuma (kas savukārt rada zināmu neskaidrību, vai situācijas, kurās kukulis bija saņemts, bet nebija pirms tam pieprasīts, ir ietvertas). Atbildība par nepienācīga labuma piedāvājuma vai piesolījuma pieņemšanu nav paredzēta.

“Jebkāds nepienācīgs labums”

22. KL 320. un 323.pantā nav ietverts jēdziens „nepienācīgs labums”, bet vienlaikus pantu virsrakstos tiek lietots jēdziens „kukulis”, kas abos pantos ir definēts kā “materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi”. Šajā kontekstā Latvijas atbildīgās iestādes atsauca uz 1993.gada Latvijas Republikas Augstākās tiesas lēmuma Nr. 7 „Par tiesu praksi kukuļdošanas lietās”² sesto punktu, kurš atspoguļo tiesu praksē balstītu tiesību doktrīnu un kurā ir teikts, ka kukulis var ietvert “naudu, vērtspapīrus, pārtikas produktus, rūpniecības preces, dažādu veidu pakalpojumus, īpašuma tiesības, noguldījumus uz kukuļņēmēja vārda, fiktīvu līgumu noslēgšanu, neaļautu prēmiju vai pabalstu izmaksāšanu, tīšus azartspēļu zaudējumus par labu kukuļņēmējam, dāvanas kukuļņēmēja ģimenes locekļiem vai draugiem, iesaistīšanu izdevīgā darbā, utt.” Vizītes laikā tika apstiprināts, ka jēdziens „citāda rakstura labumi” var ietvert arī nemateriālus labumus, piemēram, goda amatus vai īpašuma tiesības, vai noteiktas privilēģijas, taču nav tiesu nolēmumu, kuros tas būtu atspoguļots.

² Šis 1993.gada lēmums tik pieņemts pirms Krimināllikumā tika izdarīti grozījumi, lai ieviestu Konvencijas prasības, bet jēdzieni „kukulis” un „materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi” bija ietverti arī Kriminālkodeksā, un tādējādi tiesu prakse un tiesību doktrīna šajā jautājumā joprojām ir aktuāla.

23. Pretēji KL 320. un 323.pantam, KL 326.² panta virsrakstā ietverts jēdziens „labumi”.³ Tomēr KL 326.² panta dispozīcijā tāpat kā KL 320. un 323.pantā arī norādīts uz “materiālām vērtībām, mantiska vai citāda rakstura labumiem”.

“Tieši vai netieši”

24. Gan 320., gan 323.pants tāpat kā KL 326.² pants skaidri nosaka, ka noziedzīgs nodarījums var tikt izdarīts tieši vai ar starpnieku. Saistībā ar minēto jāatzīmē, kā jau norādīts augstāk 11. punktā, ka Krimināllikuma 322. pantā kā atsevišķs noziedzīgs nodarījums minēts „starpniecība kukuļošanā”, kur atbildība paredzēta par prettiesisku starpniecību, savedot kukuļdevēju un kukuļņēmēju vai nododot kukuli no kukuļdevēja kukuļņēmējam.

“Sev vai kādam citam”

25. Latvijas atbildīgās institūcijas norāda, ka trešās personas kā labuma guvēji ir ietverti KL 320. un 323.pantā ar vārdiem „kukuļdevēja vai kukuļa piedāvātāja vai citas personas interesēs”. Vizītes laikā GNG detalizēti apsprieda šo jautājumu, ņemot vērā tās uzskatu, ka pašreizējā likuma normas redakcija attiecas uz trešajām personām, kas ir valsts amatpersonas izdarītas darbības labuma guvēji, bet ne obligāti uz trešajām personām, kas ir kukuļa kā labuma guvēji. GNG vēlējas pārliecināties, ka situācijas, kurās labums, ko guvusi valsts amatpersona, nav paredzēts pašai amatpersonai, bet gan citai personai,⁴ arī būtu ietvertas KL 320. un 323.pantā. Vizītes laikā apstiprinājās, ka situācijas, kurās labumu guvējs nav pati valsts amatpersona, arī ir ietvertas KL 320. un 323.pantā, kā arī KL 326.² pantā. Šajā kontekstā tika norādīts uz augstākminētā 1993.gada Latvijas Republikas Augstākās tiesas lēmuma Nr. 7 sesto punktu (sk. 22. punktu augstāk), kurā norādīts, ka kukulis var būt arī „dāvana kukuļņēmēja ģimenes locekļiem, tuviem radniekiem un draugiem”. Pēc vizītes laikā teiktā, šis saraksts nav ierobežojošs, un var ietvert arī citas personas (t.i., arī tās, kas nav saistītas ar amatpersonu, tās ģimenes locekļiem vai draugiem): kriminālvajāšanas laikā jānoskaidro, vai valsts amatpersona apzinājās, ka kukulis nodots šai trešajai personai.

“Darbības izdarīšana vai neizdarīšana, pildot amata pienākumus”

26. 323.pants par kukuļdošanu un 320. pants par kukuļņemšanu skaidri nosaka “par darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu (...), izmantojot savu dienesta stāvokli”; 326.² pantā par valsts/pašvaldību darbinieku, kas nav uzskatāmi par valsts amatpersonām, labumu pieprasīšanu un saņemšanu, lietota līdzīga terminoloģija.

“Izdarīts apzināti”

27. KL 320. pants par kukuļņemšanu skaidri atsaucas uz nodomu, nosakot “apzināti prettiesisku pieņemšanu”; līdzīgi KL 326.² pants nosaka “apzināti prettiesisku pieprasīšanu un pieņemšanu”. Vizītes laikā tika noskaidrots, ka jēdziens „apzināti prettiesisku” nozīmē to, ka kāds pieņem kaut ko, ko viņš/viņa zina, ka nedrīkst pieņemt. 323.pants par kukuļdošanu nesatur līdzīgus jēdzienus, bet Latvijas atbildīgās iestādes norāda, ka, līdzīgi KL 320. un 326.² pantiem, nodarījumi, par kuriem atbildība paredzēta 321. (kukuļa piesavināšanās), 322. (starpniecība kukuļdošanā) un 323. (kukuļdošana) pantos ir uzskatāmi par noziedzīgiem nodarījumiem tikai tad, ja tie izdarīti apzināti. Attiecībā uz kukuļdošanu, saskaņā ar 323.pantu kukuļdevējam vai kukuļa piedāvātājam

³ GNG tika informēta, ka jēdziens „kukulis” vēsturiski attiecas uz valsts amatpersonu kukuļošanu, tāpēc attiecībā uz valsts sektora darbinieku, kas nav valsts amatpersonas KL 316. panta izpratnē, kukuļošanu lieto jēdzienu „labumi”.

⁴ Piemēram, iespējams tāda veida kukulis, kad valsts amatpersonas radniekam ļauj bez maksas dzīvot greznā dzīvoklī Rīgā vai valsts amatpersonas dēlam/meitai nepamatoti ļauj nokārtot eksāmenu.

tādējādi jābūt mērķim vai nodomam likt valsts amatpersonai izdarīt (vai neizdarīt) noteiktu darbību.

Sankcijas

28. Par kukuļdošanu (KL 323. pants) soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 6 gadiem. Ja noziedzīgu nodarījumu izdarījusi valsts amatpersona (vai, ja noziedzīgs nodarījums izdarīts atkārtoti vai ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās) soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no 5 līdz 12 gadiem ar iespējamu likumpārkāpēja mantas konfiskāciju.
29. Par kukuļņemšanu (KL 320. pants) soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 8 gadiem ar iespējamu noziedzīga nodarījuma izdarītāja mantas konfiskāciju. Ja noziedzīgs nodarījums izdarīts atkārtoti vai lielā apmērā⁵ vai, kukulis ir pieprasīts (sk. 20. punktu augstāk), soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no 3 līdz 10 gadiem ar obligātu mantas konfiskāciju. Kukuļa izspiešanas, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas „personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās” gadījumā vai ja noziedzīgu nodarījumu izdarījusi valsts amatpersona, kas ieņem atbildīgu stāvokli⁶, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no 8 līdz 15 gadiem ar obligātu mantas konfiskāciju.
30. Norma par ‘labumu prettiesisku pieprasīšanu un pieņemšanu’ (KL 326.² pants) paredz brīvības atņemšanu uz laiku līdz 3 gadiem vai naudas sodu līdz 80 minimālajām mēnešalgām⁷ (vai, ja tās pašas darbības izdarītas atkārtoti, lielā apmērā⁸ vai tās izdarījusi personu ‘grupa pēc iepriekšējas vienošanās’, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 5 gadiem, kā alternatīvi sodi paredzēta mantas konfiskācija, piespiedu darbs vai naudas sods līdz 100 minimālajām mēnešalgām, ar vai bez tiesību ierobežošanas).
31. Kā Papildsodu var piemērot ‘tiesību ierobežošanu’, t.i. tiesību atņemšanu uz noteiktu vai visu veidu uzņēmējdarbību, uz noteiktu nodarbošanos, uz noteiktu amatu ieņemšanu vai speciālā likumā paredzēto atļauju vai tiesību iegūšanu. Šo sodu var piemērot kā papildsodu uz laiku no 1 līdz 5 gadiem. Tiesa var piemērot šo sodu arī gadījumos, kad šis sods nav paredzēts Krimināllikuma sevišķās daļas pantos, ja noziedzīgais nodarījums tieši saistīts ar vainīgā uzņēmējdarbību vai nodarbošanos vai izdarīts, ļaunprātīgi izmantojot viņam izsniegto speciālo atļauju vai viņam piešķirtās tiesības.
32. Turklāt norma, kas paredz atbildību par kukuļa piesavināšanos (KL 321. pants), paredz brīvības atņemšanu uz laiku līdz 4 gadiem vai kā alternatīvu mantas konfiskāciju, piespiedu darbu⁹ vai naudas sodu līdz 100 minimālajām mēnešalgām (ja kukuli saņēmusi valsts amatpersona nodošanai citai valsts amatpersonai vai pieņēmusi persona, uzdodoties par valsts amatpersonu, soda ar brīvības atņemšanu līdz 6 gadiem un iespējamu mantas konfiskāciju). Pants, kas nosaka atbildību par starpniecību kukuļošanā (KL 322. pants), paredz brīvības atņemšanu uz laiku līdz 6 gadiem (vai, ja tās pašas darbības izdarītas atkārtoti vai ja tās izdarījusi valsts amatpersona, - brīvības atņemšanu uz laiku no 3 līdz 10 gadiem).

⁵ Izdarīšana lielā apmērā ir gadījumos, ja kukulis ir vismaz 50 minimālo mēnešalgu apmērā; viena minimāla mēnešalga ir Ls 160 (apmēram € 230); kopā Ls 8000 (apmēram € 11400).

⁶ Saskaņā ar 316. panta otro daļu valsts amatpersonas, kas ieņem atbildīgu stāvokli, ir Valsts prezidents, Saeimas deputāti, Ministru prezidents, Ministru kabineta locekļi, kā arī Saeimas un Ministru kabineta ievēlētās, ieceltās vai apstiprinātās valsts institūciju amatpersonas, pašvaldību vadītāji, viņu vietnieki un izpilddirektori.

⁷ Sk. 7. zemitēksta piezīmi: 80 minimālās mēnešalgas sastāda Ls 12800 (apmēram € 18210).

⁸ Sk. 7. zemitēksta piezīmi augstāk.

⁹ Saskaņā ar KL 40. pantu, piespiedu darbu nosaka uz laiku no 40 līdz 280 stundām.

33. Paredzētie sodi par citiem līdzīgiem noziedzīgiem nodarījumiem ir: par krāpšanu (KL 177.pants) brīvības atņemšana uz laiku līdz trim gadiem, piespiedu darbs vai naudas sods līdz 60 minimālajām algām, par piesavināšanos (KL 179. pants) brīvības atņemšana uz laiku līdz pieciem gadiem, mantas konfiskācija, piespiedu darbs vai naudas sods līdz 50 minimālajām algām), par dienesta pilnvaru pārsniegšanu, kas radījusi būtisku kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm (KL 317. pants) brīvības atņemšana uz laiku līdz pieciem gadiem, piespiedu darbs vai naudas sods līdz 100 minimālajām algām, ar vai bez tiesību ieņemt noteiktus amatus atņemšanu uz laiku no 1 līdz 3 gadiem un par dienesta stāvokļa jaunprātīgu izmantošanu (KL 318. pants) brīvības atņemšana uz laiku līdz trim gadiem, piespiedu darbs vai naudas sods līdz 60 minimālajām algām, ar vai bez tiesību ieņemt noteiktus amatus atņemšanas uz laiku no 1 līdz 3 gadiem). Piemērojamie sodi par augstākminētajiem noziegumiem var svārstīties no viena līdz trīspadsmit gadiem, ja ir atbildību pastiprinoši apstākļi (atkarībā no noziedzīgā nodarījuma un attiecīgajiem apstākļiem).

Nacionālo publisko asambleju locekļu kukuļošana (ETS 173 4.pants)

34. Latvijas atbildīgās institūcijas norāda, ka nacionālo publisko asambleju locekļi uzskatāmi par valsts amatpersonām saskaņā ar KL 316.panta pirmo daļu. KL 316.panta pirmā daļa atsaucas vispirms uz „valsts varas pārstāvjiem”, kas, kā norādīts augstāk (sk. 13.punktu), ietver personas, kas īsteno likumdošanas varu, tādējādi ietverot „Saeimas locekļus” (Parlamentu). Turklāt tajā pašā panta daļā ietvertas arī „personas, kuras izpilda pašvaldības dienesta pienākumus”, kas ietver pašvaldību locekļus (arī priekšsēdētājus un priekšsēdētāju vietniekus). Papildus 316.panta otrajā daļā atsevišķi izdalīti Saeimas locekļi (un arī pašvaldību vadītāji un viņu vietnieki), attiecīgi tie arī uzskatāmi par valsts amatpersonām, kas ieņem atbildīgu stāvokli. Tādējādi noziedzīga nodarījuma pazīmes un par valsts amatpersonu kukuļošana piemērojamie sodi ir attiecināti arī uz nacionālo publisko asambleju locekļu kukuļošana. Līdz šim nav bijuši tiesu nolēmumi attiecībā uz nacionālo publisko asambleju locekļu kukuļošana.

Ārvalstu valsts amatpersonu kukuļošana (ETS 173 5.pants)

35. KL 316.panta trešā daļa nosaka, ka “par valsts amatpersonām uzskatāmas arī ārvalstu publiskās amatpersonas (...)”. GNG tika informēta, ka, ierosinot lietu par citas valsts amatpersonas kukuļošana, vispirms nosakāms, vai kukuļņēmējs uzskatāms par valsts amatpersonu viņa valstī. Tomēr, pat ja nav, par kukuļošanas noziedzīgu nodarījumu noteiktos apstākļos var ierosināt kriminālprocesu kā par ārvalsts publisko amatpersonas kukuļošana, ja viņa/viņš veic funkcijas, kas saskaņā ar Latvijas normatīvajiem aktiem nepārprotami ir valsts amatpersonas funkcijas. Tādējādi noziedzīga nodarījuma pazīmes un sodi, kas attiecas uz valsts amatpersonas kukuļošanas gadījumiem, tiek attiecināti arī uz ārvalstu valsts amatpersonu kukuļošana. Līdz šim nav bijuši tiesu nolēmumi par ārvalstu valsts amatpersonu kukuļošana.

Ārvalstu publisko asambleju locekļu kukuļošana (ETS 173 6.pants)

36. Saskaņā ar KL 316.panta trešo daļu, kas nosaka, ka “par valsts amatpersonām uzskatāmi (...) ārvalstu publisko asambleju (institūciju ar likumdošanas vai izpildvaras funkcijām) locekļi (...)” ārvalstu publisko asambleju locekļi uzskatāmi par valsts amatpersonām. Lai gan šis formulējums nedaudz atšķiras no Konvencijas, tomēr jēdziens „institūciju (...) ar izpildvaras funkcijām” ietver visas tās asamblejas, kurām nav tiesības pieņemt likumus, bet ir citas būtiskas funkcijas, kuras Konvencijā ietvertas jēdzienā „realizē (...) administratīvu varu”. Līdz ar to noziedzīga nodarījuma pazīmes un sodi, kas attiecas uz valsts amatpersonas kukuļošanas gadījumiem, tiek attiecināti arī uz ārvalstu publisko asambleju locekļu kukuļošana. Līdz šim nav bijuši tiesu nolēmumi saistībā ar ārvalstu publisko asambleju locekļu kukuļošana.

Kukulošana privātajā sektorā (ETS 173 7. un 8.pants)

Noziedzīga nodarījuma definīcija

37. Atbildība par kukuļdošanu privātajā sektorā ir paredzēta KL 199.pantā par komerciālo uzpirkšanu.

199.pants. Komerčiālā uzpirkšana

(1) Par materiālu vērtību, mantisku vai citāda rakstura labumu piedāvāšanu vai nodošanu, ja piedāvājums pieņemts, personiski vai ar starpnieku uzņēmuma (uzņēmējiesabiedrības) vai organizācijas atbildīgam darbiniekam vai uzņēmuma (uzņēmējiesabiedrības) vai organizācijas pilnvarotai personai, lai tā, ļaunprātīgi izmantojot savas pilnvaras, izdarītu vai neizdarītu kādu darbību labuma devēja vai piedāvātāja interesēs, neatkarīgi no tā, vai materiālās vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi domāti šai vai jebkurai citai personai, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz piecdesmit minimālajām mēnešalgām.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai lielā apmērā, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām.

38. Atbildība par kukuļņemšanu privātajā sektorā ir paredzēta KL 198.pantā, kas attiecas uz neatļautu labumu pieņemšanu.

198.pants. Neatļauta labumu pieņemšana

(1) Par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu apzināti prettiesisku pieprasīšanu un pieņemšanu, ko pats vai ar starpnieku izdarījis uzņēmuma (uzņēmējiesabiedrības) vai organizācijas darbinieks vai cita persona, kas uz likuma vai tiesiska darījuma pamata pilnvarota vest citas personas lietas, par kādas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu labuma devēja interesēs, ļaunprātīgi izmantojot savas pilnvaras, neatkarīgi no tā, vai pieņemtās materiālās vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi domāti šai personai vai jebkurai citai personai, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz astoņdesmit minimālajām mēnešalgām.

(2) Par šā panta pirmajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai lielā apmērā vai tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar mantas konfiskāciju, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām, atņemot tiesības veikt zināma veida uzņēmējdarbību vai nodarbošanos uz laiku līdz diviem gadiem vai bez tā.

(3) Par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu, to piedāvājuma apzināti prettiesisku pieņemšanu, ko pats vai ar starpnieku izdarījis uzņēmuma (uzņēmējiesabiedrības)

vai organizācijas atbildīgs darbinieks vai uzņēmuma (uzņēmējsabiedrības) vai organizācijas pilnvarota tāda pati persona, vai persona, kas uz likuma vai tiesiska darījuma pamata pilnvarota izšķirt strīdus, par kādas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu labuma devēja vai piedāvātāja interesēs, ļaunprātīgi izmantojot savas pilnvaras, neatkarīgi no tā, vai pieņemtās materiālās vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi domāti šai personai vai jebkurai citai personai, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem vai ar mantas konfiskāciju, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt divdesmit minimālajām mēnešalgām, atņemot tiesības veikt zināma veida uzņēmējdarbību vai nodarbošanos uz laiku līdz trim gadiem vai bez tā.

(4) Par šā panta trešajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai lielā apmērā vai tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai pieprasīts mantisks labums, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem vai ar naudas sodu līdz simt piecdesmit minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, atņemot tiesības veikt zināma veida uzņēmējdarbību vai nodarbošanos uz laiku no diviem līdz pieciem gadiem vai bez tā.

Noziedzīga nodarījuma elementi/jēdzieni

“Personas, kuras vada privātā sektora uzņēmumus vai strādā tajos jebkurā amatā”

39. Attiecībā uz subjektu loku KL 198.pants par kukuļņemšanu vai, precīzāk - neatļautu labumu pieņemšanu, attiecas uz “uzņēmuma (uzņēmējsabiedrības) vai organizācijas darbinieku vai citu personu, kas uz likuma vai tiesiska darījuma pamata pilnvarota vest citas personas lietas”, turpretim KL 199.panta pirmā daļa par aktīvo kukuļošanu, nosaka ierobežotāku personu loks, jo tajā netiek neizmantots augstākminētais apraksts, bet tā vietā noteikts, ka tas attiecas uz “uzņēmuma (uzņēmējsabiedrības) vai organizācijas atbildīgu darbinieku vai organizācijas pilnvarotu personu”. Jēdziens “atbildīgs darbinieks” savukārt ir skaidrots KL 196.pantā, kurš nosaka atbildību par pilnvaru ļaunprātīgu izmantošanu un pārsniegšanu.

196.panta pirmā daļa

(1) Par uzņēmuma (uzņēmējsabiedrības) vai organizācijas atbildīga darbinieka, tas ir, personas, kurai uzņēmumā (uzņēmējsabiedrībā) vai organizācijā ir tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām, vai tiesības rīkoties ar uzņēmuma (uzņēmējsabiedrības) vai organizācijas mantu vai finanšu līdzekļiem, kā arī uzņēmuma (uzņēmējsabiedrības) vai organizācijas pilnvarotas tādas pašas personas izdarītām tīšām darbībām, ļaunprātīgi izmantojot savas pilnvaras vai tās pārsniedzot, ja ar šīm darbībām radīts būtisks kaitējums uzņēmuma (uzņēmējsabiedrības), organizācijas vai ar likumu aizsargātām citas personas tiesībām un interesēm, – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz astoņdesmit minimālajām mēnešalgām.

“Piesolījums, piedāvājums vai došana” (kukuļdošana)

40. 199.pants par komerciālo uzpirkšanu (kukuļdošanu) izmanto terminus „piedāvāšana vai nodošana” un ietver papildus nosacījumu „ja piedāvājums pieņemts”. Kā iepriekš attiecībā uz kukuļošānu valsts sektorā (sk. 17.punktu augstāk), nepienācīga labuma piesolījums vai piedāvājums, ko otra puse nav pieņēmusi, ir kukuļošānas mēģinājums, nevis pabeigts 199.pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums. Tādējādi, šajā gadījumā piemērojams KL 15. pants.

“Pieprasīšana vai ņemšana, piedāvājuma vai solījuma pieņemšana” (kukuļņemšana)

41. KL 198.pants par neatļautu labumu pieņemšanu atsaucas uz „prettiesisku pieprasīšanu un pieņemšanu”. Līdzīgi kā iepriekš par piedāvājuma vai piesolījuma pieņemšanu, bez (kaut vai daļējas) nepiemērota labuma pieņemšanas, var ierosināt lietu tikai kā par noziedzīga nodarījuma mēģinājumu. Pēc GNG izpratnes, kā jau norādīts augstāk attiecībā uz KL 326.2pantu (sk. 21. punktu), kurā lietota līdzīga terminoloģija, jēdziens „prettiesiska pieprasīšana un pieņemšana” nozīmē, ka nepienācīgs labums ne tikai jāpieprasa, bet tas arī (daļēji) jāsaņem, un, neskatoties uz vārdu „pieprasīšana” noziedzīgā nodarījuma definējumā, nepienācīga labuma pieprasījums bez tā pieņemšanas ir tikai neatļautas labumu pieņemšanas mēģinājums. Turklāt KL 198.panta trešā daļa atsaucas uz piedāvājuma pieņemšanu, norādot, ka, lai gan tāda darbība nav ietverta pirmajā daļā attiecībā uz „vienkāršiem” uzņēmējdarbības darbiniekiem, nepienācīga labuma piedāvājuma pieņemšana ir kriminalizēta vismaz attiecībā uz „atbildīgiem darbiniekiem”.

“Jebkāds nepienācīgs labums”

42. KL 199.pants par komerciālo uzpirkšanu (aktīvā puse) un KL 199.pants par neatļautu labumu pieņemšanu izmanto terminus “materiālas vērtības mantiska vai citāda rakstura labumi”, tāpat kā normas par kukuļošānu publiskajā sektorā (sk. 22. punktu augstāk). Tāpat kā attiecībā uz valsts sektora kukuļošānu, minētais termins ietver visu veidu labumus, ieskaitot nemateriālos labumus.

“Tieši vai netieši”

43. KL 199.pantā par komerciālo uzpirkšanu (aktīvā puse) ietverts jēdziens „personiski vai ar starpnieku”, un KL 198.pantā par neatļautu labumu pieņemšanu ietverta frāze “pats vai ar starpnieku”, tādējādi paredzot atbildību par tiešu vai netiešu kukuļošānu.

“Sev vai kādam citam”

44. KL 199.pantā par komerciālo uzpirkšanu (aktīvā puse) un KL 198.pantā par neatļautu labumu pieņemšanu ietverta frāze “neatkarīgi no tā, vai pieņemtās materiālās vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi domāti šai personai vai jebkurai citai personai”.

“Darbības izdarīšana vai neizdarīšana”

45. KL 199.pants (komerciālā uzpirkšana) nosaka: “izdarītu vai neizdarītu kādu darbību”; līdzīgi KL 198.pants (neatļauta labumu pieņemšana) nosaka: “par kādas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu”.

“Uzņēmējdarbības gaitā”, “...nepildot pienākumus”

46. KL 198. un 199.pants nenosaka, ka tie būtu piemērojami tikai attiecībā uz uzņēmējdarbību, kaut gan zināmā mērā tas izriet no 199.panta nosaukuma „komerciālā uzpirkšana”. Attiecībā uz

pienākumu nepildīšanu abos pantos ietver apgalvojumu "jaunprātīgi izmantojot savas pilnvaras", kas, kā tika izskaidrots GNG vizītes laikā, nozīmē darbību pretrunā ar darbinieka pienākumiem.

"Izdarīt apzināti"

47. Attiecībā uz vainas formu nepieciešams konstatēt nodomu, lai veidotos noziedzīga nodarījuma sastāvs. KL 198.pantā (neaļauta labumu pieņemšana) tas ir noteikts skaidri, izmantojot vārdus „apzināti prettiesisku”; KL 199.pantā par komerciālo uzpirkšanu (došanu) tas nav noteikts skaidri, bet Latvijas atbildīgās institūcijas norāda, kā jau teikts iepriekš (sk. 27. punktu attiecībā uz valsts amatpersonu kukuļošānu), aktīva komerciālā uzpirkšana ir noziedzīgs nodarījums tikai tad, ja tas izdarīts apzināti: kukuļdevējam jābūt nodomam panākt, lai kukuļņēmējs izdarītu (vai neizdarītu) noteiktu darbību.

Sankcijas

48. Personu par komerciālo uzpirkšanu (kukuļdošanu privātajā sektorā), soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 3 gadiem, arestu¹⁰, piespiedu darbu vai naudas sodu līdz 50 minimālajām mēnešalgām. Ja noziedzīgs nodarījums izdarīts atkārtoti vai lielā apmērā, sodu var paaugstināt līdz brīvības atņemšanai uz laiku līdz pieciem gadiem, piemērot piespiedu darbu vai naudas sodam līdz 100 minimālajām mēnešalgām.
49. Personu par kukuļņemšanu privātajā sektorā (vai, precīzāk, neaļautu labumu pieņemšanu) soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 3 gadiem, piespiedu darbu vai naudas sodu līdz 80 minimālajām mēnešalgām. Ja noziedzīgs nodarījums izdarīts atkārtoti vai lielā apmērā, vai, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, noziedznieku soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 5 gadiem ar (obligātu) mantas konfiskāciju, piespiedu darbu vai naudas sodu līdz 100 minimālajām mēnešalgām, atņemot tiesības veikt zināma veida uzņēmējdarbību vai nodarbošanos uz laiku līdz 2 gadiem vai bez tā.
50. Turklāt ja noziedzīgu nodarījumu ir izdarījis uzņēmuma (uzņēmējdarbības) vai organizācijas atbildīgs darbinieks (sk. 39. punktu augstāk) vai uzņēmuma (uzņēmējdarbības) vai organizācijas pilnvarota tāda pati persona, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 6 gadiem, mantas konfiskāciju, piespiedu darbu vai naudas sodu līdz 120 minimālajām mēnešalgām, atņemot tiesības veikt zināma veida uzņēmējdarbību vai nodarbošanos uz laiku līdz 3 gadiem vai bez tā. Ja atbildīgs darbinieks ir izdarījis noziedzīgu nodarījumu atkārtoti vai lielā apmērā, vai personu grupā pēc iepriekšējas vienošanas, vai ja mantisks labums pieprasīts, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 8 gadiem vai ar naudas sodu līdz 150 minimālajām mēnešalgām. Iespējama arī vainīgās personas mantas konfiskācija un tiesību atņemšana veikt zināma veida uzņēmējdarbību vai nodarbošanos uz laiku līdz 5 gadiem.

Statistika un tiesu nolēmumi

51. 2007.gadā bija viens kriminālprocess par komerciālo uzpirkšanu (KL 199. pants), kura rezultāts bija attaisnojošs tiesas spriedums. Kriminālprocesi par kukuļņemšanu privātajā sektorā (neaļauta labumu pieņemšana saskaņā ar KL 198. pantu) nav bijuši.

---

¹⁰ Saskaņā ar Krimināllikuma 39.pantu, arests ir brīvības īslaicīga atņemšana uz laiku no trim dienām līdz sešiem mēnešiem. Aresta laikā personai var uzlikt par pienākumu veikt sabiedrisko (piespiedu) darbu, ko nosaka pašvaldība.

Starptautisko organizāciju amatpersonu kukuļošana (ETS 173 9.pants), starptautisko parlamentāro asambleju locekļu kukuļošana (ETS 173 10.pants) un starptautisko tiesu tiesnešu un amatpersonu kukuļošana (ETS 173 11.pants)

52. KL 316.panta trešā daļa nosaka, ka “par valsts amatpersonām uzskatāmas arī (...) starptautisko organizāciju amatpersonas, starptautisko parlamentāro asambleju locekļi, kā arī starptautisko tiesu tiesneši un amatpersonas”. Attiecīgi, nacionālo valsts amatpersonu kukuļošanai noteiktie noziedzīga nodarījuma elementi un sodi piemērojami arī starptautisko organizāciju amatpersonu, starptautisko parlamentāro asambleju locekļu un starptautisko tiesu tiesnešu un amatpersonu kukuļošanai. Līdz šim tiesu nolēmumi saistībā ar starptautisko organizāciju amatpersonu, starptautisko parlamentāro asambleju locekļu un starptautisko tiesu tiesnešu un amatpersonu kukuļošanu nav bijuši.

Tirgošanās ar ietekmi (ETS 173 12.pants)

Noziedzīga nodarījuma definīcija

53. Atbildība par tirgošanos ar ietekmi paredzēta KL 326¹.pantā.

326.¹ pants (Tirgošanās ar ietekmi)

(1) Par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu piedāvāšanu vai nodošanu jebkurai personai, lai tā, izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli, personiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu, ja nav šā likuma 323. pantā paredzētā nozieguma pazīmju, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz piecdesmit minimālajām mēnešalgām.

(2) Par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu, to piedāvājuma pieņemšanu, ko izdarījusi jebkura persona, lai tā, izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli, personiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu vai pamudinātu kādu citu personu ietekmēt valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu, ja nav šā likuma 198. un 320. pantā paredzētā nozieguma pazīmju, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz piecdesmit minimālajām mēnešalgām

Noziedzīga nodarījuma elementi/jēdzieni

“Apgalvo vai apstiprina, ka spēj nepienācīgi ietekmēt [valsts amatpersonas] lēmumu pieņemšanu”

54. KL 326.¹panta pirmā daļa nosaka: “lai tā, (...) personiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai lēmumu pieņemšanu”. Latvijas atbildīgās institūcijas norāda, ka personai iestājas atbildība par tirgošanos ar ietekmi gan, ja persona apgalvo vai apstiprina, ka spēj nelikumīgi ietekmēt lēmumu pieņemšanu, gan arī, ja tādi apgalvojumi nav izteikti, bet labums tiek piedāvāts, pieņemot, ka persona var ietekmēt valsts amatpersonu lēmumus. Līdztekus, vizītes laikā tika paskaidrots, ka, ja persona, kas neieņem amatu, kas ļautu tai ietekmēt valsts amatpersonas darbību vai lēmumu pieņemšanu, tomēr apgalvo, ka to var izdarīt, lai saņemtu nepiemērotu labumu par tā izdarīšanu, viņu var saukt pie atbildības par krāpšanu.

Citi elementi/jēdzieni

55. Latvijas atbildīgās iestādes norāda, ka KL 326.¹panta pirmā daļa par labumu piedāvāšanu tirgošanās ar ietekmi gadījumos nosaka, ka personu var saukt pie atbildības par tirgošanos ar

ietekmi, ja labums ir piedāvāts vai dots tieši. KL 326.1panta otrā daļa par labumu pieņemšanu tirgošanās ar ietekmi gadījumos ietver frāzi “vai pamudinātu kādu citu personu ietekmēt valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu”, kas norāda, ka noteikta netiešas tirgošanās ar ietekmi forma ir ietverta vismaz attiecībā uz pasīvo pusi (ņēmēju).

56. Turklāt, Latvijas atbildīgās iestādes apgalvo, ka nav būtiski, vai ietekme tika izdarīta vai nē, un vai tā noveda pie iecerētā rezultāta. Ja „materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi” ir piedāvāti vai nodoti (pirmā daļa), vai pieņemti (otrā daļa), personu var saukt pie atbildības par tirgošanos ar ietekmi. GNG tika informēta, ka atšķirībā no augstāk minētajiem kukuļošanas noziedzīgajiem nodarījumiem, tikai ar materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu piedāvājumu (neatkarīgi no tā, vai šis piedāvājums tika pieņemts vai nē) ir pietiekoši, lai uzskatītu šo par pabeigtu noziedzīgu nodarījumu saskaņā ar KL 326.1panta pirmo daļu. Līdzīgi piedāvājuma pieņemšana neatkarīgi no tā, vai materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi tika nodoti, ir pabeigts noziedzīgs nodarījums saskaņā ar KL 326.1panta otro daļu. Latvijas atbildīgās iestādes norāda, ka citi šī panta elementi tiek piemēroti tādā pašā veidā kā valsts amatpersonu kukuļošanas gadījumos.

Sankcijas

57. Par aktīvo tirgošanos ar ietekmi soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 1 gadam, ar tā saucamo arestu, piespiedu darbu vai naudas sodu līdz 50 minimālajām mēnešalgām; par pasīvo tirgošanos ar ietekmi soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 2 gadiem, arestu, piespiedu darbu vai naudas sodu līdz 50 minimālajām mēnešalgām.

Statistika un tiesu nolēmumi

58. Līdz šim tiesu nolēmumi attiecībā uz tirgošanos ar ietekmi nav bijuši.

Nacionālo šķirējtiesnešu kukuļošana (ETS 191 1. - 3.pants)

59. Nacionālo šķirējtiesnešu kukuļņemšana ir ietverta KL 198.panta trešajā daļā par neatļautu labumu pieņemšanu (sk. 38.punktu par kukuļņemšanu privātā sektorā), kura nosaka atbildību: “par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumiem, to piedāvājuma apzināti prettiesisku pieņemšanu, ko pats vai ar starpnieku izdarījis (...), vai persona, kas uz likuma vai tiesiska darījuma pamata pilnvarota izšķirt strīdus, par kādas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu labuma devēja vai piedāvātāja interesēs, ļaunprātīgi izmantojot savas pilnvaras, neatkarīgi no tā, vai pieņemtās materiālās vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi domāti šai personai vai jebkurai citai personai (...)”
60. Otrajā kukuļošanas puses normā – KL 199.pantā par kukuļdošanu, frāze, kas ietvertu „personas, kas uz likuma vai tiesiska darījuma pamata pilnvarota izšķirt strīdus”, iztrūkst.

Noziedzīga nodarījuma elementi/iēdzieni

61. Attiecībā uz nacionālo šķirējtiesnešu kukuļņemšanu, kura ir kriminalizēta likuma pantā par neatļautu labumu pieņemšanu, KL 198.panta trešajā daļā ietverta atsauce uz “personu, kas uz likuma vai tiesiska darījuma pamata pilnvarota izšķirt strīdus”. Latvijas varas institūcijas norāda, ka šī frāze ir nesens likuma grozījums un stājās spēkā tikai 2006.gada februārī. Attiecībā uz kukuļdošanu, kā jau norādīts, šī konkrētā frāze KL 199.pantā trūkst. Tādējādi, nacionālo šķirējtiesnešu piekukuļošana ir aptverta tikai attiecībā uz situācijām, kur var teikt, ka šķirējtiesnesi ir nodarbinājusi vai pilnvarojusi uzņēmējsabiedrība (199.pants).

62. Turklāt, saistībā ar nacionālo šķīrējtiesnešu kukuļņemšanu jāatzīmē, ka KL 198.panta trešajā daļā ietverts jēdziens "ļauņprātīgi izmantojot savas pilnvaras", kurš ierobežo šīs normas piemērošanu saistībā ar darbībām, kuras šķīrējtiesnesis izdarījis, nepildot savus pienākumus. Līdzīgi noteikts attiecībā uz nacionālo šķīrējtiesnešu aktīvo kukuļošanu 199. pantā par komerciālo uzpirkšanu, paredzot, ka pie atbildības personu var saukt, ja kukuļdevējam nepieciešamā šķīrējtiesneša izdarītā darbība apmaiņā pret kukuli izdarīta šķīrējtiesnesim nepildot pienākumus.

Sankcijas

63. Saskaņā ar KL 198.panta trešo daļu par nacionālo šķīrējtiesnešu pasīvo kukuļošanu soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 6 gadiem, mantas konfiskāciju, piespiedu darbu vai naudas sodu līdz 120 minimālajām mēnešalgām, atņemot tiesības veikt zināma veida uzņēmējdarbību vai nodarbošanos uz laiku līdz 3 gadiem vai bez tā. Ja noziedzīgs nodarījums izdarīts atkārtoti, lielā apmērā, personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās vai ja pieprasīts mantisks labums, sodu var palielināt līdz brīvības atņemšanai uz laiku līdz 8 gadiem, naudas sodu līdz 150 minimālajām mēnešalgām, ar iespējamu mantas konfiskāciju un atņemot tam tiesības veikt zināma veida uzņēmējdarbību vai nodarbošanos uz laiku līdz 5 gadiem.
64. Tiktāl cik nacionālo šķīrējtiesnešu aktīvā kukuļošana ir ietverta KL 199.pantā, par to soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 3 gadiem, ar tā saucamo arestu, piespiedu darbu vai naudas sodu līdz 50 minimālajām mēnešalgām.

Statistika un tiesu nolēmumi

65. Līdz šim tiesu nolēmumi attiecībā uz nacionālo šķīrējtiesnešu kukuļošanu nav bijuši. Tomēr jāatzīmē, ka Krimināllikuma 198.panta grozījumi, kas nosaka atbildību par nacionālo šķīrējtiesnešu kukuļņemšanu, stājās spēkā tikai 2006. februārī.

Ārvalstu šķīrējtiesnešu kukuļošana (ETS 191 4.pants)

66. Saskaņā ar Latvijas atbildīgo iestāžu sniegto informāciju iepriekšminētā KL 198.panta trešā daļa, kas cita starpā ietver arī nacionālo šķīrējtiesnešu kukuļņemšanu, attiecināma arī uz ārvalstu šķīrējtiesnešu kukuļņemšanu saskaņā ar KL 2.pantu, kas nosaka, ka persona, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu Latvijas teritorijā, atbild saskaņā ar Latvijas Krimināllikumu. Ja ārvalstu šķīrējtiesnesis ir izdarījis kukuļņemšanu ārvalsts teritorijā, bet tas ir Latvijas pilsonis (vai tam ir Latvijas pastāvīgās uzturēšanās atļauja), to var saukt pie atbildības par šķīrējtiesnešu kukuļņemšanu Latvijā saskaņā ar KL 4. pantu (sk. 72.punktu zemāk attiecībā uz jurisdikciju), kas nosaka, ka Latvijas pilsoņi (un personas, kurām ir Latvijas pastāvīgās uzturēšanas atļauja) saucami pie atbildības saskaņā ar Latvijas Krimināllikumu par citas valsts teritorijā izdarītu noziedzīgu nodarījumu.
67. Attiecība uz ārvalstu šķīrējtiesnešu kukuļdošanu, ja šķīrējtiesnesis uzskatāms par valsts amatpersonu tajā jurisdikcijā, kurā tas veic savu darbību, tad, saskaņā ar KL 316.panta trešajā daļā noteikto, piemērojams KL 323.pantā noteiktais par kukuļdošanu nacionālai valsts amatpersonai. Ja šķīrējtiesnesis nav uzskatāms par valsts amatpersonu attiecīgajā jurisdikcijā, personu, kas piekukuļo šo šķīrējtiesnesi, var saukt pie atbildības tikai tad, ja šķīrējtiesnesis uzskatāms par uzņēmējdarbības atbildīgu darbinieku vai pilnvarotu personu, saskaņā ar ko atkal piemērojams KL 199.pants līdzīgi kā iepriekš attiecībā uz ārvalstu šķīrējtiesnešu kukuļņemšanu, ņemot vērā KL 2. un 4. pantā noteikto.

68. Noziedzīga nodarījuma elementi un piemērojamie sodi, kas norādīti ziņojuma punktos par privātā sektora kukuļošanu (sk. 40.-50. punktus augstāk) un valsts amatpersonu piekukuļošanu (sk. 28. punktu), piemērojami attiecīgi ārvalstu šķīrējtiesnešu kukuļošanai. Līdz šim tiesu nolēmumi attiecībā uz ārvalstu šķīrējtiesnešu kukuļošanu nav bijuši.

Nacionālo zvērināto kukuļošana (ETS 191 1. panta trešā daļa un 5.pants)

69. Latvijas varas institūcijas ziņo, ka „zvērinātiem” pielīdzināmi „piesēdētāji”¹¹. Piesēdētāji ir pielīdzināmi valsts amatpersonām saskaņā ar KL 316. pantu (t.i., tie ir personas, kas uz laiku izpilda valsts dienesta pienākumus un kurām ir tiesības veikt izziņas vai sodīšanas funkcijas). Attiecīgi noziedzīga nodarījuma elementi un piemērojamie sodi, kas noteikti nacionālo valsts amatpersonu kukuļošanai, ir piemērojami nacionālo zvērināto kukuļošanai vai, šajā gadījumā, piesēdētāju kukuļošanai. Līdz šim tiesu nolēmumi attiecībā uz nacionālo piesēdētāju (zvērināto) kukuļošanu nav bijuši.

Ārvalstu zvērināto kukuļošana (ETS 191 6.pants)

70. Latvijas varas institūcijas norāda, ka ārvalstu zvērinātie ir ietverti normās par valsts amatpersonu kukuļošanu, ja tie ir uzskatāmi par valsts amatpersonām savās attiecīgajās valstīs. Ārvalstu valsts amatpersonas, kā jau norādīts 35. punktā augstāk, saskaņā ar KL 316. panta trešo daļu ir pielīdzinātas nacionālajām valsts amatpersonām. Attiecīgi, noziedzīga nodarījuma elementi un piemērojamie sodi, kas noteikti (nacionālo) valsts amatpersonu kukuļošanai, ir piemērojami ārvalstu zvērināto kukuļošanai. Līdz šim tiesu lēmumi attiecībā uz ārvalstu zvērināto kukuļošanu nav bijuši.

Citi jautājumi

Līdzdalība

71. Līdzdalība ir ietverta KL 17. - 20.pantā, kas nosaka, cita starpā, dalību un līdzdalību noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Par līdzdalību var sodīt tāpat kā par paša noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu.

---

¹¹ Jāatzīmē, ka Latvijā nav zvērināto tiesas sistēmas kā tādas. Tomēr tiek izmantoti piesēdētāji. Likuma „Par tiesu varu” 31. un 37. panta paredz, ka rajona (pilsētas) tiesā krimināllietas izskata koleģiāli tiesneša un divu tiesas piesēdētāju sastāvā, un ka apgabaltiesas tiesu kolēģija ir apgabaltiesas tiesnesis un divi piesēdētāji. Piesēdētājus rajona (pilsētas) tiesām un apgabaltiesām ievēl rajona (pilsētas) pašvaldība uz pieciem gadiem (likuma „Par pašvaldībām” 15. un 17. panti).

17. pants (Noziedzīga nodarījuma izdarītājs)

Par noziedzīga nodarījuma izdarītāju uzskatāma persona, kas noziedzīgo nodarījumu pati tieši izdarījusi vai tā izdarīšanā izmantojusi citu personu, kura saskaņā ar šā likuma nosacījumiem nav saucama pie kriminālatbildības.

18. pants (Vairāku personu piedalīšanās noziedzīgā nodarījumā)

Divu vai vairāku personu kopīga apzināta piedalīšanās tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanā ir dalība vai līdzdalība.

19. pants (Dalība)

Par dalību (līdzizdarīšanu) uzskatāma apzināta noziedzīga darbība, ar kuru tīšu noziedzīgu nodarījumu kopīgi, to apzinoties, tieši izdarījušas divas vai vairākas personas (tas ir, grupa). Katra no šīm personām ir noziedzīgā nodarījuma dalībnieks (līdzizdarītājs).

20. pants (Līdzdalība)

(1) Par līdzdalību uzskatāma apzināta darbība vai bezdarbība, ar kuru persona (līdzdalībnieks) kopīgi ar citu personu (izdarītāju) piedalījies tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, bet pati nav bijusi tā tiešā izdarītāja. Noziedzīga nodarījuma līdzdalībnieki ir organizētāji, uzkūditāji, atbalstītāji.

(2) Par organizētāju uzskatāma persona, kas noziedzīga nodarījuma izdarīšanu organizējusi vai vadījusi.

(3) Par uzkūditāju uzskatāma persona, kas pamudinājusi citu personu izdarīt noziedzīgu nodarījumu.

(4) Par atbalstītāju uzskatāma persona, kas apzināti veicinājusi noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, dodot padomus, norādījumus, līdzekļus vai novēršot šķēršļus tā izdarīšanai, kā arī persona, kas iepriekš apsolījusi noslēpt noziedzīga nodarījuma izdarītāju vai līdzdalībnieku, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rīkus un līdzekļus, noziedzīga nodarījuma pēdas vai noziedzīgā kārtā iegūtos priekšmetus vai arī iepriekš apsolījusi iegādāties vai realizēt šādus priekšmetus.

(5) Līdzdalībnieks noziedzīgos nodarījumos saucams pie atbildības saskaņā ar to pašu šā likuma pantu, kas paredz izdarītāja atbildību.

(6) Individuālās noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, kas attiecas uz noziedzīga nodarījuma izdarītāju vai līdzdalībnieku, neietekmē citu dalībnieku vai līdzdalībnieku atbildību.

(7) Ja līdzdalībnieks nav apzinājies kādu no izdarītāja un citu līdzdalībnieku izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, viņš par tiem nav saucams pie kriminālatbildības.

(8) Ja izdarītājs noziegumu nav izdarījis līdz galam no viņa gribas neatkarīgu iemeslu dēļ, līdzdalībnieki ir atbildīgi par līdzdalību attiecīgā nozieguma mēģinājumā. Ja izdarītājs nav uzsācis nozieguma izdarīšanu, līdzdalībnieki ir atbildīgi par sagatavošanos attiecīgajam noziegumam.

(9) Organizētāja un uzkūditāja labprātīga atteikšanās no noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas līdz galam uzskatāma par tādu tikai tajos gadījumos, kad viņi savlaicīgi darījuši visu iespējamo, lai novērstu ar viņu līdzdalību iecerētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, un šis nodarījums nav izdarīts. Atbalstītājs nav saucams pie kriminālatbildības, ja viņš līdz noziedzīgā nodarījuma uzsākšanai labprātīgi atteicies sniegt apsolīto palīdzību.

Jurisdikcija

72. KL 2. - 4.pants, kuros noteikta Latvijas Krimināllikuma jurisdikcija, nosaka arī jurisdikciju attiecībā uz kukuļošanu un tirgošanu ar ietekmi, kas pastrādāti Latvijas teritorijā (teritorialitātes princips, KL 2. pants) un kurus pastrādājuši visi Latvijas pilsoņi un nepilsoņi (t.i., personas ar Latvijas

nepilsoņa pasi), kā arī ārvalstnieki vai bezvalstnieki ar Latvijas Republikas pastāvīgās uzturēšanas atļauju, kas izdara noziedzīgus nodarījumus citu valstu teritorijā (nacionalitātes princips, KL 4. pants). Krimināllikums paredz arī jurisdikciju saukšanai pie atbildības par ārvalstnieku izdarītām darbībām pret Latviju vai Latvijas iedzīvotāju interesēm citu valstu teritorijā (pasīvā nacionalitātes jurisdikcija, KL 4.panta trešā daļa), ka arī jurisdikciju pār ārvalstnieku izdarītām darbībām citu valstu teritorijā gadījumos, ko paredz Latvijai saistošie starptautiskie līgumi (ceturtā daļa), kas ietver visus noziedzīgos nodarījumus, kas minēti Konvencijā un tās Papildprotokolā, ja persona nav saukta pie atbildības atbilstoši citas valsts jurisdikcijai. Jāatzīmē, ka nav nepieciešams noskaidrot, vai otrā valstī paredzēta kriminālatbildība par tādu pašu noziedzīgu nodarījumu (*dual criminality*), lai noteiktu jurisdikciju pār darbībām, kas izdarītas citu valstu teritorijā. KL 4.panta ceturtā daļa paredz Latvijas jurisdikciju ārpus tās teritorijas saistībā ar noziedzīgajiem nodarījumiem, kas minēti Konvencijā un Papildprotokolā, un, ko ārpus Latvijas teritorijas izdara Konvencijas un Papildprotokola dalībvalstu pilsoņi (ja attiecīgā valsts pati nevar saukt vai nesauc pie atbildības).

2. pants (Krimināllikuma spēks Latvijas teritorijā)

(1) Persona, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu Latvijas teritorijā, atbild saskaņā ar šo likumu.

(2) Ja noziedzīgu nodarījumu Latvijas teritorijā izdarījis ārvalstu diplomātiskais pārstāvis vai cita persona, kura saskaņā ar spēkā esošajiem likumiem vai Latvijas Republikai saistošiem starptautiskajiem līgumiem nav pakļauta Latvijas Republikas jurisdikcijai, jautājums par šīs personas saukšanu pie kriminālatbildības izlemjams diplomātiskā ceļā vai saskaņā ar valstu savstarpējo vienošanos.

3. pants (Krimināllikuma spēks uz gaisakuģiem, jūras un upju kuģiem ārpus Latvijas teritorijas)

Persona, kas noziedzīgu nodarījumu izdarījusi ārpus Latvijas teritorijas, atrodoties uz gaisakuģa, jūras vai upju kuģa vai cita peldoša līdzekļa, ja šis līdzeklis reģistrēts Latvijas Republikā un ja Latvijas Republikai saistošos starptautiskajos līgumos nav noteikts citādi, saucama pie atbildības saskaņā ar šo likumu.

4. pants (Krimināllikuma spēks ārpus Latvijas teritorijas)

(1) Latvijas pilsoņi, nepilsoņi vai ārvalstnieki un bezvalstnieki, kuriem ir pastāvīgās uzturēšanās atļauja Latvijas Republikā, par citas valsts teritorijā izdarītu noziedzīgu nodarījumu Latvijas teritorijā saucami pie atbildības saskaņā ar šo likumu.

(2) Latvijas Republikas karavīri, kuri izvietoti ārpus Latvijas teritorijas, par noziedzīgiem nodarījumiem saucami pie atbildības saskaņā ar šo likumu, ja Latvijas Republikai saistošos starptautiskajos līgumos nav noteikts citādi.

(3) Ārvalstnieki un bezvalstnieki, kuriem nav pastāvīgās uzturēšanās atļaujas Latvijas Republikā un kuri izdarījuši citas valsts teritorijā smagus vai sevišķi smagus noziegumus, kas vērsti pret Latvijas Republikas vai tās iedzīvotāju interesēm, neatkarīgi no tās valsts likumiem, kuras teritorijā izdarīts noziegums, saucami pie kriminālatbildības saskaņā ar šo likumu, ja tie nav saukti pie kriminālatbildības vai nodoti tiesai saskaņā ar nozieguma izdarīšanas vietas valsts likumiem.

(4) Ārvalstnieki un bezvalstnieki, kuriem nav pastāvīgās uzturēšanās atļaujas Latvijas Republikā un kuri izdarījuši noziedzīgu nodarījumu citas valsts teritorijā, neatkarīgi no nodarījuma izdarīšanas vietas valsts likumiem saucami pie atbildības saskaņā ar šo likumu Latvijas Republikai saistošos starptautiskajos līgumos paredzētajos gadījumos, ja par šo nodarījumu tie nav saukti pie kriminālatbildības vai nodoti tiesai citas valsts teritorijā

73. Līdz šim tiesu nolēmumi saistībā ar kukuļošanas noziedzīgu nodarījumu jurisdikciju nav bijuši.

Noilgums

74. KL 56. pants nosaka šādus noilguma periodus kriminālatbildībai par noziedzīgiem nodarījumiem:

KL pants	Noziedzīgs nodarījums	Sods (maks. brīvības atņemšana)	Noilguma periods
Kriminālpārkāpumi			
326. ¹ , 1. daļa	Labuma piedāvāšana tirgošanās ar ietekmi gadījumos	1 gads	2 gadi
326. ¹ , 2. daļa	Labuma pieņemšana tirgošanās ar ietekmi gadījumos	2 gadi	2 gadi
Mazāk smagi noziegumi			
198., 1. daļa	Kukuļņemšana privātajā sektorā (neaļauta labumu pieņemšana)	3 gadi	5 gadi
198., 2. daļa	Kukuļņemšana privātajā sektorā (neaļauta labumu pieņemšana) atkārtoti, lielā apmērā vai personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās	5 gadi	5 gadi
199., 1. daļa	Kukuļdošana privātajā sektorā (komerciālā uzpirkšana)	3 gadi	5 gadi
199., 2. daļa	Kukuļdošana privātajā sektorā (komerciālā uzpirkšana) atkārtoti vai lielā apmērā	5 gadi	5 gadi
321., 1. daļa	Kukuļa piesavināšanās (KL 321. pants) Valsts amatpersonu kukuļņemšana, pārkāpjot savus amata pienākumus	4 gadi	5 gadi
326. ² , 1. daļa	Prettiesiska labumu pieprasīšana un pieņemšana valsts sektorā, ko izdarījušas personas, kuras nav valsts amatpersonas	3 gadi	5 gadi
326. ² , 2. daļa	Prettiesiska labumu pieprasīšana un pieņemšana valsts sektorā, ko izdarījušas personas, kuras nav valsts amatpersonas - izdarīts atkārtoti, lielā apmērā vai personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās	5 gadi	5 gadi
Smagi noziegumi			
198., 3. daļa	Kukuļņemšana privātajā sektorā (neaļauta labumu pieņemšana), ko izdara atbildīgs darbiniek/līdzīgi pilnvarota persona/persona, kas pilnvarota izšķirt strīdus	6 gadi	10 gadi
198., 4. daļa	Kukuļņemšana privātajā sektorā (neaļauta labumu pieņemšana), ko izdara atbildīgs darbiniek/līdzīgi pilnvarota persona/persona, kas pilnvarota izšķirt strīdus; izdarīts atkārtoti, lielā apmērā vai personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās vai saistībā ar mantisku labumu pieprasīšanu	8 gadi	10 gadi
320., 1. daļa	Kukuļņemšana valsts sektora (kukuļu pieņemšana)	8 gadi	10 gadi
320., 2. daļa	Kukuļņemšana valsts sektora (kukuļu pieņemšana)- izdarīta atkārtoti, lielā apmērā vai ja kukulis pieprasīts	10 gadi	10 gadi
321., 2. daļa	Kukuļa piesavināšanās, ko valsts amatpersona saņēmusi nodošanai citai valsts amatpersonai vai ko tā pieņēmusi, uzdodoties par citu valsts amatpersonu	6 gadi	10 gadi
322., 1. daļa	Starpniecība kukuļošanā	6 gadi	10 gadi
322., 2. daļa	Starpniecība kukuļošanā –izdarīta atkārtoti vai izdarījusi valsts amatpersona	10 gadi	10 gadi
323., 1. daļa	Kukuļdošana valsts sektora (kukuļdošana)	6 gadi	10 gadi
Sevišķi smagi noziegumi			
320., 3. daļa	Kukuļņemšana valsts sektorā - ar kukuļa izspiešanu vai ja izdarīts personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja izdarīja valsts amatpersona, kas ieņem atbildīgu stāvokli	15 gadi	15 gadi
323., 2. daļa	Kukuļņemšana valsts sektorā - izdarīts atkārtoti vai izdarīja valsts amatpersona, vai izdarīts personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās	12 gadi	15 gadi
323., 3. daļa	Kukuļdošana valsts sektorā, ja to izdarījusi organizēta grupa	15 gadi	15 gadi

75. Noilguma periods sākas noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienā un beidzas brīdī, kad izvirzīta apsūdzība (vai brīdī, kurā apsūdzētais ir informēts, ka tika izdarīts oficiāls izdošanas lūgums, ja tas dzīvo citā valstī). Noilguma periods var tikt pārtraukts, ja starplaikā tiek izdarīts jauns noziedzīgs nodarījums. Šajos gadījumos noilguma periodu, kas paredzēts par smagāko no noziedzīgiem nodarījumiem, sāk skaitīt no jaunā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīža.

Aizstāvības līdzekļi

76. Saskaņā ar KL 324.pantu no kriminālatbildības par valsts amatpersonas piekukuļošanu atbrīvo gadījumos, ja kukulis kukuļdevējam izspiests vai, ja kukuļdevējs pēc kukuļa došanas labprātīgi paziņo par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu (KL 324.pants). Kukuļošanas starpnieku vai līdzdalībnieku atbrīvo no kriminālatbildības, ja tas labprātīgi paziņo par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu (trešā daļa).

324.pants Kukuļdevēja un kukuļošanas starpnieka atbrīvošana no kriminālatbildības

(1) Personu, kas devusi kukuli, atbrīvo no kriminālatbildības, ja kukulis šai personai izspiests vai ja tā pēc kukuļa došanas labprātīgi paziņo par notikušo. No kriminālatbildības atbrīvojama persona, kura kukuli piedāvājusi, ja tā labprātīgi paziņo par notikušo.

(2) Ar kukuļa izspiešanu jāsaprot tā pieprasīšana par likumīgu darbību izdarīšanu, kā arī pieprasīšana, kas saistīta ar draudiem kaitēt personas likumīgajām interesēm.

(3) Kukuļošanas starpnieku vai atbalstītāju atbrīvo no kriminālatbildības, ja viņš pēc noziedzīgo darbību izdarīšanas labprātīgi paziņo par notikušo.

77. GNG tika informēts, ka prokuroram nav rīcības brīvības minētajā situācijā, proti, ja kukuļdevējs labprātīgi paziņo par noziedzīgo nodarījumu pirms atbildīgās iestādes uzzina par notikušo koruptīvo noziedzīgo nodarījumu vai, ja izmeklēšanas laikā tiek noskaidrots, ka kukulis tika izspiests, kukuļdevēju nevar saukt pie atbildības. GNG uzzināja, ka, gadījumos, kad kukuļdevējs ir atbrīvots no kriminālatbildības saskaņā ar 324.pantu, kukulis tam netiek atdots, bet tiek pārskaitīts valsts budžetā.
78. Arī KL 58. panta trešā daļa, kas atšķirībā no 324.panta piemērojama gan privātā, gan publiskā sektora kukuļošanas gadījumā, paredz, ka personu var atbrīvot no kriminālatbildības (amatpersona, kas veic pirmstiesas izmeklēšanu – prokurors vai izmeklētājs – var lemt izbeigt kriminālprocesu pret kādu personu), ja tā sniedz nozīmīgu palīdzību smaga vai sevišķi smaga nozieguma atklāšanā (sk. tabulu 74. punktā augstāk), kas ir nopietnāks vai bīstamāks par pašas personas izdarītu noziegumu. Tomēr tas neattiecas uz personām, kuras pašas izdarījušas sevišķi smagus noziegumus.
79. Beidzot saskaņā ar KL 60. pantu, ja apsūdzētā persona palīdzējusi atklāt smagu vai sevišķi smagu noziegumu, ko izdarījusi cita persona, kas ir nopietnāks vai bīstamāks par noziegumu, par kuru tā ir apsūdzēta, tiesa, ar kuras spriedumu persona tika apsūdzēta, var samazināt sodu.

Statistika

80. Latvijas atbildīgās iestādes iesniedza šādu statistiku par ierosināto krimināllietu, celto apsūdzību un notiesāto personu skaitu laikā no 2004. līdz 2006. gadam:

	2004.			2005.			2006.		
	Lietas	Apsūdzības	Notiesātās personas	Lietas ¹²	Apsūdzības	Notiesātās personas	Lietas	Apsūdzības	Notiesātās personas
Kukuļņemšana (KL 320.p.)	26	20	27	20/7	19	26	22	14	26
Kukuļa piesavināšanās (KL 321.p.)	3	4	2	2/3	1	4	7	1	3
Starpniecība kukuļošanā (322. pants)	6	4	4	4/4	5	5	6	1	3
Kukuļdošana (323. pants)	20	10	12	16/4	14	14	28	16	20
Tirgošanās ar ietekmi (326.1 pants)	0	0	0	0/0	0	0	0	0	0
Neatļautu mantisku labumu pieņemšana (198. pants)	1	1	0	0	0	0	2	1	0
Komerציālā uzpirkšana (199. pants)	1	1	0	1	1	0	1	3	0

III. ANALĪZE

81. Latvijas Krimināllikuma (tālāk – KL) normas, kas attiecas uz kukuļošanu un tika grozītas 2002., 2004. un 2006. gadā, kopumā paredz diezgan plašu kriminālatbildību par koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem. Lai gan vizītes laikā GNG tika norādīts uz nepieciešamību precizēt vai uzlabot atsevišķu Krimināllikuma pantu redakciju, neviens neuzskatīja, ka likuma normās būtu būtiskas neskaidrības vai nepilnības. Kritika, kas tika pausta GNG, bija drīzāk vērsta uz normatīvo aktu reformu straujumu un šajā kontekstā, uz (pārāk) biežiem korupcijas normu grozījumiem pēdējos gados, kā arī trūkumiem to piemērošanā. Neskatoties uz praktiķu kopumā pozitīvo normatīvā regulējuma vērtējumu, GNG atklāja vairākus trūkumus un pretrunas esošajā sistēmā, salīdzinot to ar Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijā (ETS 173) un tās Papildprotokolā (ETS 191) noteikto. Tā kā pagaidām nav tiesas spriedumu par daudziem noziedzīgiem nodarījumiem, turpmāk minēto rūkumu un neatbilstību analīze, galvenokārt, balstīta uz Latvijas normatīvo aktu padziļinātu analīzi, ņemot vērā vizītes laikā uzklautā tiesību normu interpretāciju un īpaši atšķirības tajā. Jāatzīmē, ka vēl vizītes laikā Krimināllikuma regulējums, cita starpā, attiecībā uz kukuļošanu tika skatīts Tieslietu ministra izveidotā neatkarīgu ekspertu darba grupā. GNG pozitīvi vērtē šo Latvijas atbildīgo institūciju iniciatīvu un cer, ka tiks ņemts vērā ziņojumā tālāk norādītais. Attiecībā uz iepriekšminēto kritiku saistībā ar biežajiem Krimināllikuma grozījumiem, GNG pauž cerību, ka Latvijai sniegto rekomendāciju izpilde tiks apvienota ar šīs darba grupas priekšlikumu īstenošanu.

¹² Pirms/pēc Kriminālprocesa likuma stāšanās spēkā 2005. gada 1.oktobrī.

82. Krimināllikumā ietvertas vairākas normas, kas nosaka atbildību par kukuļošanu publiskajā sektorā, kā arī divi panti, kas nosaka atbildību par kukuļošanu privātajā sektorā. Attiecībā uz kukuļošanu publiskajā sektorā, bez valsts amatpersonu kukuļņemšanas un kukuļdošanas, par ko paredzēta atbildība KL 320. un 323.pantā, Krimināllikums ietver arī normas par kukuļa piesavināšanos (KL 321.pants) un starpniecību kukuļošanā (KL 322.pants), kā arī pantu, kas nosaka atbildību valsts sektora darbiniekiem, kuri nav valsts amatpersonas, par „prettiesisku labumu pieprasīšanu un pieņemšanu” (KL 326.² pants); attiecībā uz pēdējo jāatzīmē, ka nav attiecīga regulējuma, kas paredzētu devēja atbildību (sk., arī 88. punktu zemāk). Attiecībā uz kukuļošanu privātajā sektorā, KL 199. pants par privātā sektora kukuļdošanu lieto līdzīgu terminoloģiju kā pantos par kukuļdošanu publiskajā sektorā, bet KL 198.pantam par kukuļņemšanu privātajā sektorā ir vairāk līdzību ar KL 326.² pantu par prettiesisku labumu pieprasīšanu un pieņemšanu nekā ar KL 320.pantu. Tā kā trūkumi regulējumā par kukuļošanu publiskajā sektorā ir salīdzināmi ar regulējumu par kukuļošanu privātajā sektorā, tie tiks analizēti vispirms, un pēc tam tiks sīkāk atsevišķi apskatīti noziedzīgie nodarījumi publiskajā sektorā un privātajā sektorā.
83. Regulējumā par kukuļdošanu publiskajā sektorā (KL 323.pants) un privātajā sektorā (KL 199.pants) līdzīgi kriminalizēta “materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu došana vai piedāvāšana, ja piedāvājums pieņemts”, kas izslēdz vienkāršu nepienācīga labuma piesolījumu vai nepieņemtu piedāvājumu. Panti par kukuļdošanu nosaka atbildību par “kukuļa, t.i., materiālu vērtību, tiesiska vai citāda rakstura labumu vai tā piedāvājuma apzināti prettiesisku pieņemšanu” publiskajā sektorā (KL 320.pants) un “materiālu vērtību, tiesiska vai citāda rakstura labumu prettiesisku pieprasīšanu un pieņemšanu” privātajā sektorā (KL 198.pants).
84. Šajā kontekstā GNG sīki apsprieda, cik lielā mērā ietverti kukuļošanas noziedzīgā nodarījuma galvenie elementi, piemēram, nepienācīga labuma piesolījums vai nepieņemts piedāvājums, kā arī nepienācīga labuma piesolījuma vai piedāvājuma pieņemšana. Attiecībā uz to, ka Krimināllikumā nav atsevišķi noteikta atbildība par „solījumu” vai „solījuma pieņemšanu”, GNG piekrīt Latvijas institūciju sniegtajam skaidrojumam, ka situācijas, kurās kukuļdevējs nodod nepienācīgu labumu vēlākā laikā (piemēram, pēc kukuļņēmēja noteiktas darbības izdarīšanas), ir pietiekami noteiktas ar jēdzienu „piedāvājums” KL 199. un 323.pantā un „piedāvājuma pieņemšana” KL 320.pantā. Tomēr attiecībā uz citiem kukuļošanas noziedzīgā nodarījuma galvenajiem elementiem, sniegtais skaidrojums bija mazāk pārliecinošs. Pirmkārt, GNG atzīmēja, ka vairums sarunu biedru uzskatīja kukuļošanu par pabeigtu tikai tad, ja kukuļņēmējs (vai kāds tā vietā) ir saņēmis vismaz daļu kukuļa vai ir skaidri pieņēmis kukuļa piedāvājumu. Ja tas (vēl) nav noticis, kukuļņēmēju var saukt pie atbildības tikai par kukuļošanas mēģinājumu saskaņā ar KL 15. pantu. Tomēr daži sarunu biedri arī pieņemtu piedāvājumu uzskatīja par nepabeigtu noziedzīgu nodarījumu, ja vismaz daļa kukuļa nenonāca pie kukuļņēmēja (neskatoties uz to, ka 323. un 199.pants par kukuļdošanu skaidri ietver nosacījumu “ja piedāvājums pieņemts”). Otrkārt, neskaidrības radīja arī nepienācīga labuma „pieprasīšana”. GNG tika skaidrots, ka valsts amatpersonas nepiemērota labuma pieprasījums būtu kukuļa pieņemšanas mēģinājums saskaņā ar KL 320.panta pirmo daļu un 15.pantu. Tādējādi kukuļa pieprasīšana saskaņā ar šī panta otro daļu būtu gadījumos, kad veiktas 320.panta pirmajā daļā noteiktās darbības, bet iniciatīva nāk no kukuļņēmēja, šajā gadījumā no valsts amatpersonas. Tomēr daži sarunu biedri uzskatīja, ka KL 320.panta otrā daļa attiecībā uz kukuļa pieprasīšanu kā tāda jau kriminalizē kukuļa pieprasījumu. Turklāt GNG saprata, ka jēdziens „pieprasīšana” KL 198.panta pirmajā daļā un 326.² pantā jālasa kontekstā ar jēdzienu „saņemšana”, jo nepienācīga labuma pieprasījums bez turpmākas pieņemšanas būtu kukuļošanas mēģinājums, kas norāda uz to, ka situācijas, kurās nepienācīgs labums tika saņemts, bet nebija iepriekš pieprasīts, nav aptvertas. Visbeidzot attiecībā uz nepienācīga labuma piedāvājuma vai tāda piedāvājuma pieņemšanas kvalifikāciju kā kukuļošanas mēģinājumu, GNG tika izskaidrots, ka praksē tiesu nolēmumos ir ievērojamas

atšķirības attiecībā uz to, vai šī darbība jākvalificē kā kukuļošanas mēģinājums vai kā pabeigts kukuļošanas noziedzīgs nodarījums.¹³

85. Papildus augstākminētajām pretrunām GNG atklāja arī citu trūkumu, tas ir, Krimināllikuma panti, kas attiecas uz kukuļošanu, neparedz kriminālatbildību par atsevišķām darbībām. KL 320.pants nosaka atbildību par kukuļa vai tā piedāvājuma pieņemšanu, savukārt KL 198.panta pirmā daļa un KL 326.² pants atsaucas tikai uz nepienācīgu labumu „pieprasīšanu un pieņemšanu”. „Vienkārsu”¹⁴ darbinieku privātajā sektorā un/vai valsts vai pašvaldību iestāžu darbinieku (kas saskaņā ar Latvijas normatīvajiem aktiem nav valsts amatpersonas) nepienācīga labuma piedāvājuma vai solījuma pieņemšana tādējādi nav pietiekoši ietverta regulējumā par kukuļošanu vai kukuļošanas mēģinājumu. Kopumā pēc GNG domām būtu pieņemams, ja galvenie noziedzīga nodarījuma elementi, kā noteikts Konvencijā, būtu ietverti „mēģinājumā”, sevišķi ja sodi par tādiem noziedzīga nodarījuma mēģinājumiem ir tādi paši kā par pabeigtiem noziedzīgiem nodarījumiem, kā tas ir Latvijā. Tomēr Latvijā pašlaik spēkā esošā likuma redakcija raisa neskaidrību ne tikai ņemot vērā Konvencijā noteikto, bet arī kopumā redzams vienotas izpratnes trūkums likuma normu piemērotāju vidū. Tas gandrīz noteikti kavēs efektīvu likuma normu piemērošanu praksē. Turklāt ir arī redzami trūkumi pantos, kas nosaka kriminālatbildību par dažādām darbībām, un kurus nepieciešams novērst. GNG noteikti uzskata, ka KL 320. un 323.panta un KL 198. un 199.panta, kā arī KL 326.²panta redakcija ir jāuzlabo vai vismaz atbilstoši jāskaidro, lai novērstu jebkādas šaubas, cik lielā mērā noteikta darbība un kukuļošanas galvenie elementi, kā noteikts Konvencijā, ir ietverti. GNG tādējādi iesaka **(i) precizēt, kādā veidā nepienācīga labuma piedāvāšana/ piesolīšana un nepienācīga labuma pieprasīšana, kā arī šāda labuma pieņemšana bez pieprasīšanas ir ietverti attiecīgajās Krimināllikuma normās par kukuļošanu un kukuļošanas mēģinājumu, un (ii) papildināt Krimināllikuma 198. panta pirmo daļu un 326.² pantu, nosakot kriminālatbildību par nepienācīga labuma piedāvājuma/ piesolījuma pieņemšanu, ko izdarījuši privātā sektorā strādājošie darbinieki un valsts un pašvaldību iestāžu darbinieki.**
86. Attiecība uz kukuļošanas objektu, t.i., nepienācīgu labumu, KL 198., 199., 320. un 323.pants to definē kā “materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumu”, tāpat kā KL 326.² pants par pretlikumīgu labumu pieprasīšanu un pieņemšanu; 321. un 322.pants par kukuļa piesavināšanos un starpniecību kukuļošanā lieto jēdzienu „kukulis”, ar ko arī tiek saprasts “materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi” kā 320.pantā. Pēc diskusijām vizītes laikā GNG atzīst par apmierinošu faktu, ka “materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi” ietver arī nemateriālus labumus.
87. Regulējums attiecībā uz kukuļošanu publiskajā sektorā un kukuļošanu privātajā sektorā viennozīmīgi attiecas uz kukuļošanas izdarīšanu ar starpnieka palīdzību. Personas, kas ir starpnieki kukuļošanā, var tikt sauktas pie atbildības pēc vispārīgajām normām attiecībā uz līdzdalību (KL 20. pants). Turklāt, KL 322. pants nosaka atbildību par “starpniecību kukuļdošanā” publiskajā sektorā (tomēr jāatzīmē, ka šāda noziedzīga nodarījuma trūkst attiecībā uz privātā sektora kukuļošanu), paredzot, ka personu, kas nodod kukuli no kukuļdevēja kukuļņēmējam vai saved kukuļdevēju un kukuļņēmēju kopā, var sodīt ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem. GNG saprot, ka tiesas drīzāk nepiemēro KL 20.pantu attiecībā uz darbībām, kas atbilst KL 322.pantā noteiktajam par starpniecību kukuļošanā. Tiesību normu konkurences gadījumā tiks piemērota KL 322. pantā iekļautā norma kā speciālā normai, kurai ir priekšroka pār vispārējo nomu KL 20.pantu.

¹³ Sk.: V. Liholaja, “Kukuļošanas kvalifikācija un sodi: Daži problemātiski jautājumi”, *Jurista Vārds*, 2007. gada 7. augusts, 1.-2.lpp.

¹⁴ KL 198. panta trešā daļa kriminalizē „uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības) vai organizācijas” *atbildīga darbinieka* “materiālu vērtību, mantiska vai cita rakstura labumu piedāvājuma prettiesisku pieņemšanu”.

88. Konkrētāk attiecībā uz noziedzīgiem nodarījumiem publiskajā sektorā GNG augsti vērtē skaidrību, ar kādu KL 316.pantā jēdziens valsts amatpersona aptver arī ārvalstu valsts amatpersonas, ārvalstu publisko asambleju locekļus, starptautisko organizāciju amatpersonas, starptautisko parlamentāro asambleju locekļus un starptautisko tiesu tiesnešus un amatpersonas. Attiecībā uz nacionālajām valsts amatpersonām KL 316. panta pirmā daļa izmanto „funkcionālāku” pieeju, nosakot, ka par valsts amatpersonām atzīstami “valsts varas pārstāvji” kā arī personas, kas izpilda noteiktas funkcijas (attiecībā uz uzraudzību, utt.) valsts vai pašvaldību dienestos. GNG ir apmierināta ar Latvijas varas institūciju paskaidrojumu, ka šis jēdziens ietver mērus, ministrus, prokurus, tiesnešus un personas, kas ieņem amatus tiesību aizsardzības iestādēs, kā arī Saeimas un pašvaldību locekļus. Tomēr attiecībā uz „vienkāršām” valsts amatpersonām GNG atzīmēja, ka KL 316.pants ietver tikai valsts/pašvaldību darbiniekus, kas ieņem noteiktus, ļoti specifiskus un relatīvi augstus amatus. Kaut gan, stingri ņemot, tas nav pretrunā ar Konvenciju, jo Konvencijas 1.panta a)apakšpunkts nesatur autonomu valsts amatpersonas definīciju un atļauj izmantot attiecīgās valsts nacionālajos normatīvajos aktos noteikto definīciju, GNG šaubās, vai atsevišķu citu valsts dienesta darbinieku kukuļošana ir pietiekoši aptverta ar KL 320. un 323.pantu par valsts amatpersonu kukuļošanu vai ar KL 198. un 199.pantu par kukuļošanu privātajā sektorā. GNG tika informēta, ka, lai risinātu šo jautājumu attiecībā uz pretlikumīgu labumu pieprasīšanu un pieņemšanu, ko izdarījis valsts vai pašvaldības iestādes darbinieks, kurš nav valsts amatpersona, 2006. gada februārī Krimināllikumā tika iekļauts 326.²pants, kas paredz atbildību par šādu noziedzīgu nodarījumu. Bez tā, ka šī norma ir tikpat neskaidra attiecībā uz galvenajiem noziedzīgā nodarījuma elementiem kā līdzīgi formulētais noziedzīgais nodarījums privātajā sektorā KL 198.pantā, tai, kā jau teikts augstāk, nav normas, kas paredz darbības pretējo, tas ir, aktīvo kukuļošanas pusi. Ņemot vērā augstākminēto GNG iesaka **noteikt kriminālatbildību par kukuļdošanu tiem valsts un pašvaldību iestāžu darbiniekiem, kas nav valsts amatpersonas Krimināllikuma izpratnē.**
89. Attiecībā uz kukuļa saņēmēju GNG atzīmēja, ka KL 320. un 323.pants par kukuļošanu publiskajā sektorā konkrēti nenosaka, vai situācijas, kurās nepienācīgs labums nav paredzēts pašam kukuļņēmējam, bet trešajai personai, ir ietvertas. Salīdzinājumam GNG atzīmēja, ka likuma normas par kukuļošanu privātajā sektorā (KL 198. un 199.pants) skaidri piemin trešās personas, kas gūst labumu, nosakot “neatkarīgi no tā, vai pieņemtās materiālās vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi domāti šai personai vai jebkurai citai personai”. KL 326.² pants par pretlikumīgu labumu pieprasīšanu un pieņemšanu ietver līdzīgu frāzi. Fakts, ka tas ir atsevišķi norādīts atsevišķos pantos, bet netiek norādīts citos, dod pamatu uzskatīt, ka likumdevējs to apzināti vēlējis nenorādīt KL 320. un 323.pantā. Tomēr vairākums sarunu biedru vizītes laikā pauda, ka situācijas, kurās kukuļa saņēmējs nav pats kukuļņēmējs, arī ir ietvertas KL 320. un 323.pantā, atsaucoties uz Augstākās tiesas 1993. gada lēmumu (sk. 25. punktu augstāk), ka kukulis var būt arī “dāvana kukuļņēmēja ģimenes locekļiem, tuviem radniekiem vai draugiem”, kas nav izsmelošs saraksts. Tomēr ņemot vērā pretrunas starp 198., 199. un 326.² pantiem un – 320. un 323.pantu, GNG uzskata, ka pienācīgi jāizvērtē 320. un 323.pants, kā arī 198., 199. un 326.²pantu un jānosaka vienota pieeja regulējumā attiecībā uz trešajām personām, kas saņem labumu. Tādējādi GNG iesaka **izvērtēt nepieciešamību izdarīt grozījumus Krimināllikuma 320. un 323 pantā, lai nodrošinātu, ka kriminālatbildība nepārprotami tiek paredzēta arī gadījumos, kad labums nav domāts pašam kukuļņēmējam, bet kādai trešajai personai.**
90. Apskatot privātā sektora kukuļošanu, bez jau 84. un 85.punktā minētajiem trūkumiem, kas ir kopīgi privātā sektora kukuļošanas normām un publiskā sektora kukuļošanas normām, problēmas privātā sektora kukuļdošanas regulējumā (KL 199.pants) ir arī saistībā ar tajās

noteikto, ka tā attiecas uz „uzņēmējsabiedrības vai organizācijas atbildīga darbinieka¹⁵ (vai uzņēmējsabiedrības vai organizācijas pilnvarotas personas)” kukuļa pieņemšanu. Šīs darbības pretējais pants, kas nosaka kriminālatbildību par kukuļņemšanu privātajā sektorā, precīzāk, „neatļautu labumu pieņemšanu” (KL 198.pants), atsaucas uz “uzņēmuma (uzņēmējsabiedrības) vai organizācijas, vai citas personas, kas uz likuma vai tiesiska darījuma pamata pilnvarota vest citas personas vai organizācijas lietas” un neierobežo atbildības noteikšanu tikai attiecībā uz tā saucamajiem „atbildīgiem” darbiniekiem. Kaut gan GNG nesaņēma informāciju, kas parādītu, ka jēdziens „atbildīgs” KL 199.pantā ir bijis par šķērslī saukšanā pie atbildības par kukuļdošanu privātajā sektorā, sarunu biedri piekrita GNG, ka KL 199.pants neatbilst Konvencijas prasībām, kur 7.pantā skaidri noteikts, ka atbildība par kukuļdošanu privātajā sektorā nosakāma personām, kuras vada privātā sektora uzņēmumus vai strādā tajos jebkādā amatā. Turklāt GNG uzsver, ka atšķirībā no KL 320. un 323.panta par valsts amatpersonu kukuļdošanu, kuri nosaka, ka valsts amatpersonas darbība, kas izdarīta apmaiņā pret kukuli, var būt kukuļdevēja vai jebkuras citas personas interesēs, KL 198. un 199.pants skaidri nosaka, ka kukuļņēmēja darbības izdarīšana vai neizdarīšana apmaiņā pret kukuli ir vienīgi kukuļdevēja interesēs. GNG nav zināmi iemesli šāda nosacījuma iekļaušanai šajos pantos. Ir skaidrs, ka Konvencijas 7. un 8.pants neparedz tādu ierobežojumu. GNG tādējādi iesaka (i) izdarīt grozījumus Krimināllikuma 199.pantā, lai tiktu nodrošināts, ka atbilstoši Krimināltiesību Pretkorupcijas konvencijas 7.pantam tas tiktu attiecināts uz visām personām, kas vada uzņēmumu vai strādā jebkādā amatā uzņēmumā privātajā sektorā un (ii) nodrošināt, lai kriminālatbildība saskaņā ar Krimināllikuma 198. un 199.pantu tiktu paredzēta arī gadījumos, kad kukuļņēmēja rīcība vai bezdarbība par nepienācīga labuma saņemšanu ir kāda cita nevis paša kukuļdevēja interesēs.

91. Attiecībā uz kukuļdošanas noziedzīgiem nodarījumiem, kas ietverti Papildprotokolā, GNG atzīmēja, ka nacionālo šķīrējtiesnešu kukuļņemšana ir ietverta pantā par kukuļņemšanu privātajā sektorā (KL 198.pants), kurā skaidri minētas personas “kas uz likuma vai tiesiska darījuma pamata pilnvarotas izšķirt strīdus”. Tomēr šis pants piemin arī pilnvaru ļaunprātīgu izmantošanu, tādējādi paredzot amata pienākumu pārkāpšanu no šķīrējtiesneša puses (kā tas noteikts pantos par privātā sektora kukuļdošanu). Šāds ierobežojums nav noteikts Papildprotokolā. Attiecībā uz (nacionālo) šķīrējtiesnešu piekukuļdošanu, KL 198.pantā ietvertais „personas, kas pilnvarotas izšķirt strīdus”, iztrūkst 199.pantā par kukuļdošanu privātajā sektorā. Daži sarunu biedri uzskatīja to par likumdevēja pārskatīšanos, daži citi uzskatīja, ka valsts amatpersonas definīcija 316.pantā ietver šķīrējtiesneša funkcijas, jo tās ir “persona, kura pastāvīgi vai uz laiku pilda valsts vai pašvaldības dienesta pienākumus un kurām ir tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām”, tādējādi piemērojot normas par valsts amatpersonu kukuļdošanu (KL 320. un 323.pants) šķīrējtiesnešiem. Jebkāda tiesas lēmuma, kas atbalstītu pēdējo interpretāciju, nav, tāpēc GNG nav pārliecināts, ka kukuļdošana (nacionālajiem) šķīrējtiesnešiem ir ietverta normās par kukuļdošanu publiskajā sektorā (kaut vai tāpēc, ka tad tiktu izslēgti komerciālās arbitražas līgumi).
92. Turklāt GNG tika informēta, ka iepriekšminētās normas, kuru mērķis ir noteikt atbildību par nacionālo šķīrējtiesnešu kukuļdošanu, ir piemērojamas arī ārvalstu šķīrējtiesnešu kukuļdošanas gadījumā saskaņā ar KL 2. un 4. pantu, kuri nosaka jurisdikciju (sk. 97.punktu zemāk). Bez tā, ka augstākminētie trūkumi attiecībā uz nacionālo šķīrējtiesnešu kukuļdošanu tādējādi parādās arī attiecībā uz ārvalstu šķīrējtiesnešiem, GNG uzskata, ka vispārīgie jurisdikcijas principi neietekmē atbildības noteikšanu par šo noziedzīgo nodarījumu kā tādu. Turklāt, pat ja varētu piekrist tam, ka likuma regulējums par jurisdikciju nosegtu arī ārvalstu šķīrējtiesnešu kukuļdošanu, tas

---

¹⁵ Atbildīgu darbinieku nosaka kā „personu, kurai uzņēmumā (uzņēmējsabiedrībā) vai organizācijā ir tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citai personai, vai tiesības rīkoties ar uzņēmuma (uzņēmējsabiedrības) vai organizācijas mantu vai finanšu resursiem, vai uzņēmuma (uzņēmējsabiedrības) pilnvarota tāda pati persona.”

neizskaidrotu, kāpēc par visiem pārējiem kukuļdošanas noziedzīgiem nodarījumiem, kur iesaistītas ārvalstu amatpersonas, ārvalstu publisko asambleju locekļi vai ārvalstu tiesneši (utt.) un uz ko saskaņā ar Latvijas atbildīgo institūciju teikto varētu tikt attiecināti vispārīgie jurisdikcijas principi, Krimināllikumā iekļautas speciālas normas. Tā kā precīzas atbildības noteikšana par vienu ārvalstu personu grupas kukuļošanu, bet nenoteikšanu par citu izraisa nopietnas šaubas, vai ārvalstu šķīrējtiesneši tiešām ir ietverti, GNG iesaka, lai nodrošinātu tiesisko noteiktību, nepieciešamas viennozīmīgi paredzēt atbildību par ārvalstu šķīrējtiesnešu kukuļošanu. Ņemot vērā secināto un augstāk norādītos trūkumus, GNG iesaka **(i) noteikt kriminālatbildību par šķīrējtiesnešu kukuļdošanu atbilstoši Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas papildprotokola 2.pantam; (ii) noteiktu kriminālatbildību par šķīrējtiesnešu kukuļņemšanu gadījumos, kad tas nav saistīts ar amata pienākumu pārkāpšanu atbilstoši Papildprotokola 3.pantam; un (iii) noteikt kriminālatbildību par ārvalstu šķīrējtiesnešu kukuļošanu atbilstoši Papildprotokola 4.pantam.**

93. Attiecībā uz nacionālo zvērināto kukuļošanu, GNG ņem vērā, ka Latvijā nepastāv zvērināto sistēma kā tāda. Pozitīvi novērtējams fakts, ka KL 316.pantā ietvertā frāze „persona, kura (...) uz laiku izpilda valsts vai pašvaldības dienesta pienākumus (...) vai kurai ir tiesības veikt (...) izziņas vai sodīšanas funkcijas“ ietver arī tiesu piesēdētājus, tādējādi piemērojot noteikto par valsts amatpersonu kukuļošanu arī nacionālo zvērināto („tiesu piesēdētāju“) kukuļošanai. Tikmēr atbildība par ārvalstu zvērināto kukuļošanu noteikta balstoties uz 316. panta trešo daļu, kas pielīdzina ārvalstu publisko amatpersonu valsts amatpersonai Latvijā. Ārvalstu zvērināto kukuļošana tādējādi ir ietverta (pantos par valsts sektora kukuļošanu) tikai tādā gadījumā, ja zvērinātie uzskatāmi par valsts amatpersonām attiecīgajā ārvalstu jurisdikcijā (kas tā varētu būt reti). Tas neatbilst Papildprotokolam, kurš paredz noteikt atbildību par ārvalstu zvērināto kukuļošanu neatkarīgi no to statusa attiecīgajā ārvalstī. Tādējādi GNG iesaka nodrošināt, **lai Krimināllikuma normas par kukuļošanu tiek attiecinātas arī uz ārvalstu zvērinātajiem, kas nav amatpersonas saskaņā ar attiecīgās ārvalsts normatīvajiem aktiem.**
94. GNG atzinīgi vērtē to, ka Latvijā noteikta atbildība par tirgošanos ar ietekmi. No vienas puses, var atzīt, ka KL 326.¹ pantā noteikta diezgan plaša atbildība par tirgošanos ar ietekmi: noziedzīgā nodarījuma aprakstā nav iekļauta atsaucē uz „nepienācīgu ietekmi“ un/vai „nepienācīgu labumu“, bet nosaka atbildību vispārīgi par „materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu“ došanu kādai personai, lai tā izmantotu savu ietekmi uz valsts amatpersonu darbībām vai lēmumiem (un otrajā daļā līdzīgi noteikta atbildība par labumu pieņemšanu, lai izmantotu savu ietekmi uz valsts amatpersonu darbībām vai lēmumiem). Tādējādi var secināt, ka šis pants ietver arī profesionālas lobēšanas darbību, kas visdrīzāk nebija likumdevēja nodoms. Kaut gan GNG uzskata, ka Konvencija ir minimāls standarts un valstis ir brīvas kriminalizēt uzvedība ārpus šiem standartiem, tomēr ir pamats domāt, ka tik plaša un tālejoša Konvencijas 12.panta pārņemšana var traucēt sasniegt tirgošanās ar ietekmi kriminalizēšanas mērķi un neviennozīmīgi atspoguļoties uz standartiem, ko uzliek Konvencija. No otras puses, noziedzīgais nodarījums saskaņā ar KL 326.¹ pantu zināmā mērā ir arī ierobežotāks nekā Konvencijā noteikts. KL 326.¹ panta otrā daļa par labuma pieņemšanu tirgošanās ar ietekmi gadījumos nosaka atbildību par „materiālo vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu“ piedāvājuma pieņemšanu, lai personiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai „pamudinātu kādu citu personu ietekmēt valsts amatpersonas darbību vai lēmumu pieņemšanu“. Šī frāze trūkst KL 326.¹ panta pirmajā daļā par labuma nodošanu tirgošanās ar ietekmi gadījumos, kur noteikta atbildība par augstākminēto labumu piedāvāšanu vai nodošanu „jebkurai personai, lai tā (...) personiski ietekmētu valsts amatpersonas lēmumus“. GNG skatījumā netieša tirgošanās ar ietekmi tādējādi nav ietverta KL 326.¹ pantā. Turklāt, KL 326.¹ panta otrā daļa atsaucas uz „materiālo vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu“ piedāvājuma pieņemšanu un nekriminalizē šādu labumu pieprasījumu. Līdz ar to KL 326.¹ panta otrā daļa neatbilst Konvencijas 12. pantam.

95. Šajā kontekstā vizītes laikā GNG tika informēta, ka minētā likuma norma līdz šim brīdim nav piemērota. Vienlaikus tika uzvērts, ka pirms KL 326.¹ panta stāšanās spēkā ir bijusi konkrētā situācija, saistībā ar kuru šodien būtu ierosināts kriminālprocess par tirgošanos ar ietekmi saistībā ar politiskās partijas līderi, kam tika samaksāta būtiska naudas summa darbībām, izmantojot savu ietekmi partijā, lai panāktu vēlamo balsojumu. Šīs konkrētās lietas kontekstā GNG interesi piesaistīja paredzētās sankcijas par tirgošanos ar ietekmi, jo tās nav atbilstošas sodiem par Krimināllikumā paredzētiem līdzīgiem noziedzīgiem nodarījumiem (brīvības atņemšana uz laiku līdz 1 gadam par labuma piedāvāšanu un brīvības atņemšana uz laiku līdz 2 gadiem par labuma pieņemšanu tirgošanos ar ietekmi gadījumos salīdzinot ar – brīvības atņemšanu uz laiku līdz attiecīgi 6 un 8 gadiem par kukuļdošanu un kukuļņemšanu publiskajā sektorā). Konkrēti saistībā ar augstākminēto lietu GNG šaubās, vai šos sodus var uzskatīt par efektīviem, samērīgiem un atturošiem. Turklāt ievērojot to, ka tirgošanās ar ietekmi ir kriminālpārkāpums (soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 2 gadiem), noilguma periods tam ir līdz 2 gadiem. Pēc GET domām, ņemot vērā, ka tirgošanās ar ietekmi ir tipisks „fona” noziedzīgais nodarījums, kura atklāšanai nepieciešams laiks un, kurš ir grūti izmeklējams, šis noilguma periods ir pārāk īss. ņemot vērā iepriekšēikto GNG iesaka **(i) paredzēt smagākas sankcijas par tirgošanos ar ietekmi, attiecīgi nodrošinot to, ka kriminālatbildības noilgums par šo noziedzīgo nodarījumu būtu paildzināts un (ii) paredzēt kriminālatbildību par netiešu labumu piedāvāšanu tirgošanās ar ietekmi gadījumā, kā arī par tādu nepienācīga labuma pieprasīšanu tirgošanās ar ietekmi gadījumos, kas veikti ar mērķi nepienācīgi ietekmēt noteiktu trešo personu lēmumu pieņemšanu atbilstoši Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas 12.pantam (ziņojuma 95.punkts);**
96. Vizītes laikā Latvijas atbildīgās iestādes uzsvēra labprātīgas paziņošanas (effective regret) nozīmīgumu, kas saskaņā ar KL 324. pantu dod personai, kas dod kukuli valsts amatpersonai, iespēju paziņot par notikušo un netikt sauktai pie atbildības. Fakts, ka labprātīgu paziņošanu uzskata par tik veiksmīgu likuma normu, var norādīt uz problēmām korupcijas noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanā un kriminālvajāšanā. Lai gan labprātīgu paziņošanu Latvijā uzskata par ļoti nepieciešamu, lai izmeklētu un veiktu kriminālvajāšanu par korupciju publiskajā sektorā, GNG ir daži iebildumi pret šo Krimināllikuma pantu (tā aptvertā regulējuma plašumu), jo pastāv šīs normas ļaunprātīgas izmantošanas iespējas. GNG sevišķi uztraucas par šīs normas automātisko raksturu. Nav iespējas pārbaudīt situāciju un kukuļdevēja motīvus: ja tas paziņo par noziedzīgu nodarījumu pirms izmeklēšanas iestādes uzzina par to, personu nevar saukt pie atbildības. Situācijās, kurās iniciatīva nāk no kukuļdevēja – ņemot vērā to, ka KL 324. pants ir piemērojams arī situācijās, kad kukulis piedāvāts, – kurš ir guvis labumu no darbības, kas veikta apmaiņā pret kukuli, un vēlāk paziņo par noziedzīgu nodarījumu, baidoties, ka policija par to uzzinās, un tādā veida tiek pilnīgi attaisnots, diez vai ir apmierinošs rezultāts. Turklāt GNG atzīmē, ka KL 324.pants nepieprasa no kukuļdevējiem paziņot par noziedzīgu nodarījumu nekavējoties, bet gan jebkurā laikā pirms tiesībsargājošās iestādes uzzina par noziedzīgu nodarījumu. Tas nemazina labumus, ko kukuļdevēji var nepamatoti saņemt par kukuli, un neierobežo šīs normas piemērošanu situācijām, kurās iniciatīva ir no valsts amatpersonas puses; konkrētāk, var būt tā, ka izspiešanas gadījumā kukuļdevējs atbrīvojams no kriminālatbildības par izdarīto pat tad, ja tas nav paziņojis par noziedzīgu nodarījumu tiesībsargājošām iestādēm. ņemot vērā augstākminēto GNG iesaka **analizēt Krimināllikuma 324.pantu un jaunākās lietas, kurās šī norma par labprātīgu paziņošanu par kukuļdošanu ir tikusi piemērota, lai pārliecinātos, vai šī norma potenciāli var tikt ļaunprātīgi izmantota un nepieciešamības gadījumā, veikt attiecīgus pasākumus.**
97. Beidzot, attiecībā uz jurisdikciju, bez jurisdikcijas noteikšanas pār visiem Latvijas teritorijā izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, KL 4.panta pirmā daļa nosaka arī jurisdikciju pār

Latvijas pilsoņu un personu ar pastāvīga rezidenta statusu Latvijā citu valstu teritorijā izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, nepiemērojot tiem dubultās sodīšanas (*dual criminality*) prasības. Turklāt tā paša panta ceturtā daļa paredz jurisdikciju attiecībā uz noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti ārpus Latvijas teritorijas Latvijas Republikai saistošajos starptautiskajos līgumos paredzētos gadījumos. Konvencija un Papildprotokols uzskatāmi par tādiem starptautiskajiem līgumiem. GNG atzinīgi vērtē Latvijas regulējumu šajā jautājumā.

IV. SECINĀJUMI

98. Latvijas Krimināllikumā noteiktais attiecībā uz kukuļošanu šobrīd rada vairākas neskaidrības un satur atsevišķas pretrunas, kā arī trūkumus saistībā ar Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas (ETS 173) un tās Papildprotokola (ETS 191) prasībām. Pirmkārt un galvenokārt, terminoloģija, kas ir lietota likuma normās attiecībā uz valsts amatpersonu kukuļošanu un kukuļošanu privātajā sektorā, un kopīgas izpratnes trūkums par to atbildīgajās iestādēs rada šaubas, vai nepiemērota labuma piedāvāšana, piesolīšana un/vai pieprasīšana, ka arī tāda labuma piedāvājuma vai solījuma pieņemšana, ir pietiekoši kriminalizētas. Turklāt likuma regulējums par kukuļošanu privātajā sektorā ir ierobežotāks nekā noteikts Konvencijā, jo nav ietverti gadījumi, kuros kukuļņēmēja darbība vai bezdarbība par kukuli nav paša kukuļdevēja interesēs, kā arī atbildība par kukuļdošanu privātajā sektorā ir paredzēta tikai tā saucamajiem uzņēmēj sabiedrību „atbildīgiem darbiniekiem”. Turklāt, jānosaka kriminālatbildība par valsts vai pašvaldības iestāžu darbinieku (kuri saskaņā ar Latvijas normatīvajiem aktiem nav uzskatāmi par valsts amatpersonām) kukuļņemšanu, kā arī jāparedz kriminālatbildība par netiešu tirgošanos ar ietekmi un jāpalielina sodi par tirgošanos ar ietekmi, lai nodrošinātu, ka noilguma periods par šo noziedzīgo nodarījumu ir pagarināts. Turklāt attiecībā uz Papildprotokolā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem šķīrējtiesnešu un ārvalstu zvērināto kukuļošana nav pietiekoši noteikta, jo Latvijas normatīvie akti paredz tikai gadījumus, kuros šķīrējtiesnesis nepilda savus pienākumus vai ārvalstu zvērinātais uzskatāms par valsts amatpersonu. Beidzot, ņemot vērā likumā noteikto salīdzinoši plašo regulējumu par tā saucamo labprātīgo paziņošanu, Latvijai ir ieteikts izvērtēt Krimināllikuma 324.pantu, kā arī pēdējas lietas, kurās šī norma piemērota.
99. GRECO atzinīgi vērtē Tieslietu ministra izveidotās darba grupas paveikto, pārskatot Latvijas Krimināllikumā noteikto atbildību par kukuļošanu un pauž cerības, ka šis ziņojums un sniegtās rekomendācijas ir laicīga un lietderīga palīdzība uzsāktajām reformām.
100. Ņemot vērā augstākminēto, GRECO sniedz Latvijai sekojošas rekomendācijas:
- (i) **Precizēt, kādā veidā nepienācīga labuma piedāvāšana/ piesolīšana un nepienācīga labuma pieprasīšana, kā arī šāda labuma pieņemšana bez pieprasīšanas ir ietverti attiecīgajās Krimināllikuma normās par kukuļošanu un kukuļošanas mēģinājumu, un (ii) papildināt Krimināllikuma 198. panta pirmo daļu un 326.² pantu, nosakot kriminālatbildību par nepienācīga labuma piedāvājuma/ piesolījuma pieņemšana, ko izdarījuši privātā sektorā strādājošie darbinieki un valsts un pašvaldību iestāžu darbinieki (ziņojuma 85.punkts);**
  - (ii) **Noteikt kriminālatbildību par kukuļdošanu tiem valsts un pašvaldību iestāžu darbiniekiem, kas nav valsts amatpersonas Krimināllikuma izpratnē (ziņojuma 88.punkts);**
  - (iii) **Izvērtēt nepieciešamību izdarīt grozījumus Krimināllikuma 320. un 323 pantā, lai nodrošinātu, ka kriminālatbildība nepārprotami tiek paredzēta arī gadījumos, kad**

labums nav domāts pašam kukuļņēmējam, bet kādai trešajai personai (ziņojuma 89.punkts);

- (iv) (i) izdarīt grozījumus Krimināllikuma 199.pantā, lai tiktu nodrošināts, ka atbilstoši Krimināltiesību Pretkorupcijas konvencijas 7.pantam, tas tiktu attiecināts uz visām personām, kas vada uzņēmumu vai strādā jebkādā amatā uzņēmumā privātajā sektorā un (ii) nodrošināt, lai kriminālatbildība saskaņā ar Krimināllikuma 198. un 199.pantu tiktu paredzēta arī gadījumos, kad kukuļņēmēja rīcība vai bezdarbība par nepienācīga labuma saņemšanu ir kāda cita, nevis paša kukuļdevēja interesēs (ziņojuma 90.punkts);
  - (v) noteikt kriminālatbildību par šķirējtiesnešu kukuļdošanu atbilstoši Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas papildprotokola 2.pantam; (ii) noteiktu kriminālatbildību par šķirējtiesnešu kukuļņemšanu gadījumos, kad tas nav saistīts ar amata pienākumu pārkāpšanu atbilstoši Papildprotokola 3.pantam; un (iii) noteikt kriminālatbildību par ārvalstu šķirējtiesnešu kukuļošānu atbilstoši Papildprotokola 4.pantam (ziņojuma 92.punkts);
  - (vi) nodrošināt to, ka Krimināllikuma normas par kukuļošānu tiek attiecinātas arī uz ārvalstu zvērinātajiem, kas nav amatpersonas saskaņā ar attiecīgās ārvalsts normatīvajiem aktiem (ziņojuma 93.punkts);
  - (vii) paredzēt smagākas sankcijas par tirgošanos ar ietekmi, attiecīgi nodrošinot to, ka kriminālatbildības noilgums par šo noziedzīgo nodarījumu būtu paildzināts un (ii) paredzēt kriminālatbildību par netiešu labumu piedāvāšanu tirgošanās ar ietekmi gadījumā, kā arī par tādu nepienācīga labuma pieprasīšanu tirgošanās ar ietekmi gadījumos, kas veikti ar mērķi nepienācīgi ietekmēt noteiktu trešo personu lēmumu pieņemšanu atbilstoši Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas 12.pantam (ziņojuma 95.punkts);
  - (viii) analizēt Krimināllikuma 324.pantu un jaunākās lietas, kurās šī norma par labprātīgu paziņošanu par kukuļdošanu ir tikusi piemērota, lai pārliecinātos, vai šī norma potenciāli var tikt ļaunprātīgi izmantota un nepieciešamības gadījumā veikt attiecīgus pasākumus (ziņojuma 96.punkts).
101. Saskaņā ar Kārtības noteikumu 30.2 punktu, GRECO aicina Latvijas atbildīgas iestādes iesniegt pārskatu par augstākminēto rekomendāciju izpildi līdz 2010. gada 30. aprīlim.
102. Nobeigumā, GRECO aicina Latvijas varas institūcijas iespējami drīzā laikā atļaut ziņojuma publicēšanu, iztulkot to valsts valodā un nodrošināt šī tulkojumu publisku pieejamību.